

Romániai Magyar Demokrata Szövetség

Mikó Imre Jogvédelmi Szolgálat

JELENTÉS

az 1992. november 5-én Strasbourgban elfogadott Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának ratifikálásával Románia által a magyar nyelv védelmére és használatára vonatkozóan tett vállalásokkal kapcsolatos problémákról¹

Készült a Románia által az Európa Tanács Főtitkárának benyújtott második időszaki jelentéssel egyidejűleg

Benyújtásra került az Európa Tanács Főtitkárának és az Európa Tanács Szakértői Bizottságának

Kolozsvár

2016

¹ Románia a Hivatalos Közlöny 2007. november 6-i számában közzétett, 2007. október 24-i 282. sz. törvénnyel ratifikálta

I. Bevezetés

1. Románia ratifikálta az 1992. november 5-én Strasbourgban elfogadott Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját² (a továbbiakban: „Karta”), amellyel több kötelezettséget vállalt a területén használt regionális vagy kisebbségi nyelvek védelme tekintetében. A ratifikáló 282. sz. törvény 2. cikkének k) bekezdésében Románia vállalja a Karta előírásainak a magyar nyelvre történő alkalmazását a ratifikáló törvény 5. cikke e) bekezdésében meghatározott keretek között.
2. A magyar nyelv a romániai magyar közösség anyanyelve, amely a 2011. évi népszámlálás előzetes adatai szerint Románia **állandó** lakosságának 6,5%-át teszi ki (kb. 1,25 millió személy). A magyar lakosság többségben van Hargita (84,8%) és Kovászna (73,6%) megyékben, és nagy arányban él a következő megyékben: Maros (37,8%), Szatmár (34,5%), Bihar (25,2%) és Szilágy (23,2%). Szintén nagy számban (5-20%) élnek magyarok Kolozs, Hunyad, Fehér, Temes és Máramaros megyékben is.³
3. A magyar nyelv a romániai magyar közösség kulturális és etnikai identitásának egyik alapvető összetevője, valamint annak megőrzésének és fejlesztésének legfontosabb eszköze. A kommunizmus ideje alatt a magyar nyelv használatának jogát fokozatosan korlátozták, majd teljesen megszüntették a következő területeken: oktatás, közszolgáltatások, igazságszolgáltatás, közigazgatás, kultúra, sajtó, sőt, a magánélet is.⁴ A kommunizmus ideje alatt a romániai magyar kisebbség asszimilációjának egyik legfontosabb eszközét az anyanyelv használatának fokozatos korlátozására, majd teljes megszüntetésére irányuló politika képezte.
4. A nemzeti kisebbségeket megillető jogok részeként a magyar közösség nyelvi jogainak elismerése és gyakorlati megvalósítása képezte az egyik alapvető követelményt, amelynek teljesítésére Románia az európai és atlanti struktúrákhoz való csatlakozási folyamatban vállalkozott. A nyelvi jogok tényleges gyakorlati alkalmazásának monitorozása igen fontos eszköznek tekinthető a magyar közösség nemzeti identitásának megőrzésére és fejlesztésére irányuló törekvéseiben.
5. Ezt az anyagot a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának 16. cikke 2) bekezdésének alapján dolgoztuk ki, és tulajdonképpen a Románia által a magyar nyelv használata jogának védelmére és biztosítására vonatkozóan tett vállalásokkal kapcsolatos problémákról szóló jelentés, amely a Románia által a 282/2007. sz. törvénnyel ratifikált, 1992. november 5-én Strasbourgban elfogadott Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának III. részének felépítését követi. A jelentés a magyar nyelv használatának védelmében és biztosításában megfigyelhető hiányosságokra, joghézagokra kívánja felhívni a figyelmet a következő területek elemzése alapján: törvényhozás, illetve a jogszabályok értelmezése és a megfelelő területeken való gyakorlati alkalmazása.
6. A jelentés számos konstruktív javaslatot tartalmaz, amelyek a leírt hiányosságok pótlására irányulnak. Az RMDSZ keretében működő „Mikó Imre” Jogvédelmi Szolgálat a Karta II.

² A 1992. november 5-én Strasbourgban elfogadott Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját ratifikáló, 2007. október 24-i 282. sz. törvény

³ Lásd a Népszámlálási Központi Bizottság 2012. február 2-i sajtóközleményét a népszámlálás ideiglenes eredményeiről – 2011, 4. oldal – Románia állandó lakosságának etnikai összetétele, elérhető: http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2012/02/Comunicat_DATE_PROVIZORII_RPL_2011_.pdf

⁴ Lásd a Romániai kommunista diktatúra vizsgálatával megbízott elnöki bizottság jelentése – A nemzeti kisebbségek helyzete – A magyarok, 523. oldal – A kommunista rendszer intézkedéseinek hatása az oktatásra, a kultúrára és az anyanyelv használatára, elérhető: http://www.presidency.ro/static/ordine/RAPORT_FINAL_CPADCR.pdf

részének, illetve a 16. cikke 2) bekezdésének megfelelően nyilatkozatot mutat be a Románia által követett politikáról.

II. A jelentést benyújtó szervezetről

7. **Romániai Magyar Demokrata Szövetség – R.M.D.SZ.**, Romániában bejegyzett jogi személy, (székhelye: Bukarest, str. dr. Lister nr. 57, sector 5; az ügyvezető elnökség székhelye: Kolozsvár, str. Republicii/Majális utca 60). A szervezet leírása a következő honlapokon olvasható: www.rmdsz.ro / www.udmr.ro / <http://www.dahr.ro/>.
8. A Szövetség a romániai magyar közösség szervezete, amely a közösség érdekeinek védelme, képviselése és összehangolása érdekében jött létre. A Szövetség a közösség önszerveződését, az anyagi és szellemi életfeltételek javítását tűzi ki céljául a nemzeti identitás védelme, megőrzése és fejlesztése, a gazdasági és társadalmi esélyegyenlőség megvalósítása és a szülőföldön való megmaradás elősegítése céljából, és tevékenységét a demokrácia és a pluralizmus jegyében végzi.
9. A Szövetség az egyetlen olyan szervezet, amely a kommunizmus bukása (1989) óta eltelt időben Románia Parlamentjében képviselte a magyar közösséget; az RMDSZ jelenlegi parlamenti csoportjában 18 képviselő és 8 szenátor dolgozik.
Az RMDSZ már alapítása óta elkötelezte magát Romániának az Európai Unióhoz való csatlakozása mellett, illetve politikai szerepvállalásával hozzájárult Románia Unióhoz és a NATO-hoz való csatlakozásához. Az RMDSZ és a magyar közösség **az egyik legfontosabb demokratizáló és stabilizáló tényező** volt és marad Romániában a demokratikus elvek, az emberi jogok és a nemzeti kisebbségek jogainak elfogadásának és végrehajtásának támogatása révén.
10. A „Mikó Imre” **Jogvédelmi Szolgálat** az RMDSZ keretében került létrehozásra, és tevékenysége a magyar kisebbség jogainak tiszteletben tartásának monitorozására, az említett jogok megsértésének esetén a panasztételre, a petíciók átvételére, az etnikai diszkrimináció áldozatainak nyújtandó jogi segítség biztosítására, vélemények megfogalmazására, illetve az Unió szakfórumainak nyújtandó segítség biztosítására irányul.

III. A jelentés célja, módszertana

11. A jelentés célja a magyar nyelv Romániában biztosított védelme alakulásának, használata mértékének nyomon követése a ratifikált Kartában foglalt követelményeknek megfelelően. Ezért a jelentés szerzői a román kormány által a szakértői bizottság 2012-ben tett ajánlásai fényében 2016-ban benyújtott második jelentést elemzik, és ezzel párhuzamosan bemutatják a magyar nyelv használatának helyzetét Romániában a hatékony érvényesülés elvének alapján. Következésképpen a jogszabályok elemzése mellett az árnyékjelentés reális, aktuális képet kíván nyújtani a Karta ratifikálásával Románia által vállalt kötelezettségek teljesítéséről.
12. A jelentés felépítése a Kartában meghatározott területeket követi: Oktatásügy (8. cikk), Igazságszolgáltatás (9. cikk), Közigazgatási hatóságok és közszolgálati szervek (10. cikk), Tömegtájékoztatási eszközök (11. cikk), Kulturális tevékenység és kulturális létesítmények (12. cikk), Gazdasági és társadalmi élet (13. cikk), Határokon túli cserekapcsolatok (14. cikk) és Tájékoztatás (6. cikk). A védelmi területek elemzése bekezdésként, illetve albekezdésként történik a Karta ratifikálásával Románia által a magyar nyelvvel vonatkozóan elfogadott pontoknak megfelelően.

13. A jelentés a jogszabályok, azok értelmezésének és alkalmazásának elemzésére alapul, és konkrét példákkal szolgál a magyar nyelv használatával kapcsolatos törvényes kötelezettségek alkalmazásának korlátozására és elutasítására. A jelentés továbbá számos javaslatot tartalmaz a romániai magyar közösség nyelvi jogainak alkalmazásában tapasztalt problémák kijavítására.
14. A jelentés a „Mikó Imre” Jogvédelmi Szolgálat monitorozási tevékenységéből kapott nyilvános adatokat, illetve a nyilvános jelentések adatait, a hivatalos statisztikákat és a sajtóban megjelent információkat használja fel.

IV. A Karta alkalmazásával kapcsolatos általános szempontok

15. Az első monitorozási ciklusban a szakértői bizottság sajnálatának adott hangot amiatt, hogy Románia 18 hónapos késéssel nyújtotta be az első monitorozási jelentést. A 2010-2013-as időszakra vonatkozó második jelentés határideje 2013 vége volt. Románia több, mint 2 évvel túllépte a benyújtási határidőt.
16. Megállapítást nyert, hogy Románia 2016. március 2-án, vagyis jelentős késedelemmel nyújtotta nyújtotta be a 2010-2013-as időszakra vonatkozó Országjelentését, ami számottevően befolyásolta a Karta tényleges alkalmazását. Az Országjelentés késedelmes benyújtása ellehetetleníti a Karta alkalmazásának időben történő monitorozását, megakadályozza a monitorozás során azonosított problémák kijavítását, és jól tükrözi, hogy a román állam milyen jelentőséget tulajdonít ennek a nemzetközi eszköznek a magyar nyelv védelme tekintetében. Az Országjelentés késedelmes benyújtása miatt kénytelenek voltunk a 2010 és 2016 között előfordult összes incidenst bemutatni, amely jelenleg is folyamatban lévő tevékenység.
17. Az első monitorozási ciklusban a szakértői bizottság megállapította, hogy a vállalatok teljesítésével kapcsolatos információk hiánya, illetve a Karta egyes előírásainak alkalmazási területének téves értelmezése ahhoz a következtetéshez vezet, hogy Romániának nincs strukturált elképzelése a Karta alkalmazására vonatkozóan. Ugyanakkor a Karta előírásainak és a végrehajtási törvény alkalmazásáért felelős helyi hatóságok által szolgáltatott információk nem elegendők. Ezért a szakértői bizottság azt ajánlja, hogy Románia dolgozzon ki konkrét lépéseket az állam által vállalt kötelezettségek teljesítése céljából, illetve a kisebbségi szervezetekkel és a helyi hatóságokkal együttműködve állapítsa meg az ehhez szükséges időkeretet is.
18. A 2016. évi Országjelentés megerősíti, hogy a vállalt kötelezettségek teljesítése hatékonyabb volt, mint az első monitorozási ciklusban, de túl általános nyelvezetet használ, hogy elkerülje a Kartában vállalt kötelezettségek teljesítésének javítására irányuló intézkedések egyenként való részletes leírását.
19. A 2012. június 2-án elfogadott jelentésben a szakértői bizottság nem ért egyet azzal, hogy a Karta 10. cikke alkalmazását csak azokra a területi-közigazgatási egységekre kell korlátozni, ahol a nemzeti kisebbség részaránya az összlakosság legalább 20%-a. A bizottság úgy véli, hogy ez területi korlátozást jelent, ami ellentmond a Karta szellemének. A bizottság mindenesetre úgy gondolja, hogy a 20%-os küszöbérték túl magas, és a kisebbségi nyelvet beszélők indokolatlanul nagy számát fosztja meg a Kartában foglalt jogoktól, amennyiben nem ugyanabban a területi-közigazgatási egységben élnek. Ezért a szakértői bizottság felszólítja a román államot, hogy gondolja újra a 20%-os küszöbértéket, és támogassa a Karta előírásainak alkalmazását abban az esetben is, ha a kisebbség aránya nem éri el azt a küszöbértéket, amely felett a törvény alkalmazása kötelezővé válik. Mivel a 2012. évi Országjelentés túl általánosan fogalmaz, és emiatt a bizottság nem tudja felmérni a hatóságok azon területi-közigazgatási egységekkel

szembeni hozzáállását, ahol a nemzeti kisebbség aránya nem éri el a 20%-ot, a bizottság tájékoztatást kér a román államtól a Kartában foglalt jogok önkéntes biztosítására vonatkozóan.

20. E jelentés szerzői megállapítják, hogy Románia nem fogadott el egyetlen olyan intézkedést sem, amely a kisebbségi nyelvek használatával kapcsolatban a Karta 10. cikkében előírt jogok önkéntes alkalmazását ösztönözné, és így ezek továbbra is egyéni jogok, amelyek általában fakultatívak és nem kötelező jellegűek azon személyek esetében, akik olyan régióban élnek, ahol a kisebbségek aránya nem éri el a lakosság 20%-át. Hasonlóképpen, sok esetben a nemzeti kisebbségek védelmére vagy az anyanyelv támogatására vonatkozó nemzeti jogszabály hiányos, és jöllehet a kapcsolódó egyezményekben vállalt kötelezettségek egyértelműek, alkalmazásukat ellehetetleníti a végrehajtási szabályok hiánya, illetve a túlzottan megszorító értelmezés.
21. Ami Románia területi-közigazgatási egységeinek átszervezését illeti, a szakértői bizottság nem javallja azt az átszervezési változatot, miszerint Maros, Hargita és Kovászna megyék egy nagyobb területi-közigazgatási egységbe kerülnek integrálásra, amelynek nyelvi összetétele a magyar kisebbség hátrányára lesz. Ezért a bizottság arra ösztönzi a román államot, hogy a közigazgatási egységek átszervezésével ne akadályozza a magyar nyelv védelmét és használatát ebben a régióban.
22. Székelyföld történelmi és földrajzi régió, amely Hargita, Kovászna és részben Maros megyét foglalja magába, és ahol a magyarok aránya meghaladja a 80%-ot. A romániai magyarok 38%-a (470.343 polgár) ebben a régióban él. Székelyföld Románia egyetlen olyan területe, ahol a magyarok többen élnek, többségben vannak, és amely – jöllehet veszteségekkel – a kommunista-nacionalista Ceaușescu korszak beolvasztási politikáinak is ellenállt. Ez a közösség egy közös területen kialakult, történelmi, kulturális és gazdasági hagyománnyal rendelkezik. Sorozatos intézkedéseikkel a román hatóságok **megtagadják a magyar nyelv használatának jogát és következésképpen a többen élő magyar közösség identitásának kifejezéshez való jogát.**
23. A tiltások többek között az alábbi nemzeti identitás elemeket érintették:
- a székely és a magyar himnusz közterületen történő énekléséhez való jog;
 - helyi magyar nyelvű újságok, lapok finanszírozásához való jog azok teljes szövegének román nyelvre történő fordításának követelménye nélkül;
 - hagyományos elnevezések (pl. „városháza” vagy „községháza”) polgármesteri hivatalokon való feltüntetéséhez való jog.

V. 8. cikk - Oktatásügy

Általános szempontok

24. A 2012. évi jelentésében a szakértői bizottság megállapította, hogy bár Románia ratifikálta a 8. cikk 1) bekezdésének a.i, b.i, c.i és d.i pontjait a magyar nyelv tekintetében, amelyek arra kötelezik az államot, hogy a diákok vagy a szülők előzetes kérése nélkül is biztosítsa a kisebbségi nyelven történő oktatást, de a gyakorlatban az állam meghatározza, hogy legalább hány diáknak vagy szülőnek kell kérést benyújtania a magyar nyelvű oktatás biztosításához. A bizottság továbbá megállapítja, hogy sok megyében (így Temes, Arad, Bihar, Szatmár, Máramaros, Szilágy, Kolozs, Fehér, Hunyad, Nagyszeben, Beszterce-Naszód, Maros, Hargita, Kovászna, Brassó, Bákó és Bukarest) a gyermekek nem minden esetben részesülnek magyar nyelvű oktatásban az iskolai oktatás teljes időtartama alatt, az óvodától a líceumig.

25. Az Országjelentés több adatot is tartalmaz, amelyek a 8. cikkben előírt jogok biztosításának javítását hivatottak bizonyítani, de ezek az adatok igen hiányosak és nem nyújtanak átfogó képet a magyar nyelvű oktatásról. Az Országjelentés ezen a területen sem mutatja be a Románia által a Karta ratifikálásával vállalt kötelezettségek végrehajtásának valós helyzetét.
26. Románia jelentős reformot hajtott végre az oktatás terén az oktatásról szóló, 2011. január 5-i 1. számú törvény elfogadásával. Ez megerősíti annak „elismerését és biztosítását, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van az etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásuk megőrzéséhez, fejlesztéséhez és kifejezéséhez”.⁵
27. Az oktatásról szóló 1/2011. sz. törvény 10. cikkének értelmében továbbá az oktatás közérdekű szolgáltatás, amely a nemzeti kisebbségek nyelvén is megvalósul. A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek, törvényi feltételek között, jogukban áll anyanyelvükön tanulni és képezni magukat a közoktatás valamennyi szintjén, típusában és formájában.⁶
28. **Az erre a területre vonatkozó észrevételek az oktatási törvény gyakorlatban történő alkalmazásának elmulasztásával kapcsolatos súlyos problémákat érintenek.**

Elemzés bekezdésenként, albekezdésenként

29. 8. cikk:

1. bekezdés. Az oktatásügyet illetően a Felek azokon a területeken, ahol ezeket a nyelveket használják, e nyelvek mindegyike helyzetének megfelelően, és anélkül, hogy az állam hivatalos nyelvének/nyelveinek oktatása hátrányt szenvedne, vállalják, hogy:

30. **(a)(i) albekezdés** – elérhetővé teszik az iskolaelőkészítő oktatást az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken;
- részben teljesített vállalás -
31. A közoktatási rendszer a **korai oktatást** (0-6 év) foglalja magába, amely a **bölcsődei** oktatásból (0-3 év) és az **óvodai** oktatásból áll (3-6 év); ez utóbbi a kis-, középső és nagycsoportot foglalja magába.⁷ A **bölcsődei** oktatás **bölcsődékben**, illetve ahol szükséges, **óvodákban** és **nappali központokban** valósul meg.⁸
32. Bár a nemzeti kisebbségek tagjainak jogukban áll anyanyelvükön tanulni és képezni magukat a közoktatás valamennyi szintjén, típusában és formájában,⁹ a gyakorlatban ez a jog **bölcsődei szinten (0-3 év)** nem érvényesíthető, mivel nem biztosítanak magyarul beszélő pedagógusokat és gondozókat. Példaként említhetjük a nagyváradi „Szent József” bölcsődét, amelyben 2013 óta nincs egyetlen magyarul beszélő pedagógus vagy gondozó sem. A nagyváradi helyi tanácshoz tartozó Közösségi és Szociális Ügyek Hivatala elutasította a szülők és a magyar kisebbség érdekvédelmi szervezeteinek kérését, hogy magyar nyelvű pedagógusokat alkalmazzon vagy meghosszabbítsa azok áthelyezését arra hivatkozva, hogy törvényben berekesztették az új

⁵ Az oktatásról szóló 1/2011. sz. törvény 3. cikkének i) bekezdése

⁶ Az oktatásról szóló 1/2011. sz. törvény 45. cikkének 1) bekezdése

⁷ Az oktatásról szóló 1/2011. sz. törvény 23. cikkének 1) bekezdésének 1) pontja

⁸ Az oktatásról szóló 1/2011. sz. törvény 27. cikkének 1) bekezdése

⁹ Az oktatásról szóló 1/2011. sz. törvény 45. cikkének 1) bekezdése

személyzet alkalmazását, és a gyermekek számának csökkenése a kirendelt magyar nyelvű pedagógus elbocsátásához vezetett.¹⁰

A bölcsődei oktatáshoz szükséges személyzet biztosításának kötelezettségét a helyi közigazgatási hatóságoknak kell teljesíteniük a tanfelügyelőséggel együtt, illetve a minőségi követelményeknek és a hatályos jogszabálynak megfelelően.¹¹

Az oktatási törvényt úgy értelmezik, hogy a bölcsődei oktatás szintjén (0-3 év) nem lehet magyar nyelvű csoportokat létrehozni a **bölcsődékben**, illetve **óvodákban** és **nappali központokban**.

33. Az **óvodai** oktatás tekintetében (**3-6 év**) kifogásoljuk, hogy nincs törvényes lehetőség kérésre magyar nyelvórákat biztosítani olyan óvodákba járók számára, ahol az oktatás az állam hivatalos nyelvén vagy valamilyen világnyelven folyik.
34. Nem léteznek nyilvános adatok a magyar nyelvű óvodákba járó gyermekek, a magyar nyelvű óvodákban oktató pedagógusok és a magyar nyelvű óvodák számára vonatkozóan.
A közintézmények nem rendelkeznek a magyar nyelvű óvodai oktatás alakulásával és az ezzel kapcsolatos szükségletekkel kapcsolatos tanulmányokkal, jelentésekkel, adatokkal.
35. **(b)(i) albekezdés** – elérhetővé teszik az általános iskolai oktatást az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken;
- részben teljesített vállalás -
36. A közoktatás az alapfokú oktatást foglalja magába, amelybe az előkészítő osztály és az I-IV. osztály tartozik.¹² Ezen a szinten a nemzeti kisebbségek tagjainak joguk van anyanyelvükön tanulni – a magyar osztályokban minden tantárgyat magyarul tanulnak (kivéve a román nyelvet).¹³
37. Nem léteznek adatok arra vonatkozóan, hogy a más tannyelvű (román nyelv vagy valamelyik világnyelv) osztályokba járó tanulóknak van-e lehetőségük kérésre magyarul tanulni.
Nem léteznek nyilvános, rendszeres értékelések és jelentések a magyar nyelvű alapfokú oktatás helyzetére vonatkozóan.
38. A román nyelv tanításának módja szintén problémát jelent, mivel ezt mindenhol anyanyelvi szinten tanítják, az oktatási nyelvtől és az adott tanuló anyanyelvétől függetlenül. Konkrétan ez a probléma azoknál a gyermekeknél nyilvánvaló, akik környezetében iskoláskor előtt kizárólag magyarul beszélnek (pl. Hargita vagy Kovászna megyében), és így kénytelenek úgy megkezdeni a román nyelvtanulást, mintha anyanyelvük lenne, különösen figyelembe véve, hogy a tanterv klasszikus írókat és archaikus román nyelven írt műveket foglal magába, amelyek még a román anyanyelvűek számára is nehézséget okozhatnak. Jóllehet léteznek jogi rendelkezések, amelyek lehetővé teszik, hogy a kisebbségek a román nyelvet második nyelvként tanulják, ezeket a gyakorlatban nem alkalmazzák. Öt évvel a törvény elfogadása után az annak alkalmazását célzó módszertan csak részben került kidolgozásra, a tankönyvek pedig még nem készültek el.
39. A törvényes előírások alkalmazásának elmulasztása komoly nehézségeket okoz a román nyelvtanulásban, és minden bizonnyal nem segít a nyelv folyékony használatához, román nyelvű beszélgetéshez szükséges készségek fejlesztésében. Ez erősen diszkriminatív a magyar gyermekekkel szemben, mivel így nincs esélyük, hogy már kiskorukban elsajátítsák az ország hivatalos nyelvét. A román nyelv megtanulása, folyékony használata a magyar gyermekek

¹⁰Lásd a következő oldalon olvasható cikket: <http://kronika.ro/erdelyi-hirek/egyenlotlen-bolcsodei-egyenloseg>, elérés időpontja: 2013. október 19.

¹¹ Az oktatásról szóló 1/2011. sz. törvény 27. cikkének 3) bekezdése

¹² Az 1/2011. számú oktatási törvény 23. cikke 1) bekezdésének b) pontja

¹³ Az 1/2011. számú oktatási törvény 45. cikkének 1) bekezdése

érdekét szolgálja, de ennek megfelelő oktatása nem biztosított, ami hosszú távon problémákat okoz.

40. A román állam nem hozott létre és nem indított tutori programokat a román nyelv és irodalom tanulásához a magyar kisebbséghez tartozó román állampolgárságú tanulók számára. Ezzel szemben ilyen tutori programokat egyesületek és alapítványok indítottak Hargita és Kovászna megyében a magyar kormány nevében. A román nyelvből és irodalomból sikeres érettségi vizsgát tevő magyar tanulók aránya jelentősen nőtt azoknál, akik részt vettek a tutori programban.
41. **(c)(i) albekezdés** – elérhetővé teszik a középiskolai oktatást az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken;
- részben teljesített vállalás -
42. A középfokú oktatás a következőket foglalja magába: gimnázium (V-IX. osztály) és líceum X-XII/XIII. osztály, a következő területekkel: elméleti, szakképzés, technológiai.¹⁴ Ezen a szinten a nemzeti kisebbségek tagjainak joguk van anyanyelvükön tanulni – a magyar osztályokban minden tantárgyat magyarul tanulnak (kivéve a román nyelvet).¹⁵
43. Nem léteznek adatok arra vonatkozóan, hogy a más tannyelvű (román nyelv vagy valamelyik világnyelv) osztályokba járó tanulóknak van-e lehetőségük kérésre magyarul tanulni.
44. A beiskolázási tervek kidolgozásában az a gyakorlat érvényesül, hogy jelentősen kevesebb helyet biztosítanak a magyar nyelvű IX. osztályokban, mint a VIII. osztályban tanuló és azt sikeresen befejező diákok száma. A beiskolázási számokat a líceumokban rendelkezésre álló tanárok száma (akik többségükben kizárólag románul oktató tanárok), és nem a magyar tannyelvű VIII. osztályt befejező diákok száma függvényében állapítják meg.¹⁶ Bár ezt a gyakorlatot a Diszkriminációellenes Tanács is megkülönböztetőnek találta, a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék megerősítette a döntést, és ezt a megyei tanfelügyelőségek és az Oktatási Minisztérium továbbra is alkalmazza.
45. Nem léteznek nyilvános, rendszeres értékelések és jelentések a magyar nyelvű középfokú oktatás helyzetére vonatkozóan.
46. **(d)(i) albekezdés** – elérhetővé teszik a szakközépiskolai és szakmunkásképzést az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken;
- részben teljesített vállalás -
47. A középfokú oktatás továbbá magába foglalja a 6 hónap és 2 év közötti időtartamú szakképzést, illetve a középfokú oktatást követő nem felsőfokú oktatást is.¹⁷ A törvény értelmében ezen a szinten – elméletileg – a nemzeti kisebbségek tagjainak joguk van minden tantárgyat anyanyelvükön tanulni (kivéve a román nyelvet).¹⁸ A gyakorlatban azonban nincs elegendő tanár a magyar nyelven történő oktatás biztosításához, és a tanulók kénytelenek az állam hivatalos nyelvén tanulni. A beiskolázási terveket a rendelkezésre álló tanerő függvényében, és nem a tanulók igényei alapján fogadják el.

¹⁴ Az 1/2011. számú oktatási törvény 23. cikke 1) bekezdésének c) pontja

¹⁵ Az 1/2011. számú oktatási törvény 45. cikkének 1) bekezdése

¹⁶ Lásd *Alternatív jelentés a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának Romániában való alkalmazásáról* – Civil Elkötelezettség Mozgalom, elérhető: http://www.cemo.ro/ro/bilingvism_2011.html

¹⁷ Az 1/2011. számú oktatási törvény 23. cikke 1) bekezdésének d) és e) pontja

¹⁸ Az 1/2011. számú oktatási törvény 45. cikkének 1) bekezdése

48. Nem léteznek nyilvános, rendszeres értékelések és jelentések a magyar nyelvű műszaki és szakképzés helyzetére vonatkozóan.

49. **(e)(i) albekezdés** - elérhetővé teszik az egyetemi és más felsőoktatási képzést az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken;
- részben teljesített vállalás -

50. Az oktatásról szóló 1/2011. számú törvény 135. cikke szerint:

„A nemzeti kisebbségek felsőfokú oktatása az alábbiak szerint valósul meg:

- a) olyan felsőoktatási intézmények keretében, amelyek rendelkeznek anyanyelven működő karokkal/tagozatokkal/képzési programokkal;
- b) többnyelvű és multikulturális felsőoktatási intézmények keretében; ilyen esetben külön tagozatokat/oktatási alegységeket kell létrehozni a nemzeti kisebbségek nyelvén;
- c) a felsőoktatási intézmények keretében csoportok, tagozatok vagy oktatási alegységek hozhatók létre a nemzeti kisebbségek nyelvén a törvénynek megfelelően.

(2) Az oktatási vonalakat a többnyelvű és multikulturális felsőoktatási intézményeken belül az intézetek szintjén szervezik. Az oktatási vonalak keretében dolgozó egyetemi oktatók a jelen törvény hatálybalépésétől számított hat hónapon belül, az egyetemi chartával összhangban, saját működési szabályzatot dolgoznak ki és fogadják el, amely tartalmazza a választási eljárásokat és az oktatási vonal szervezési struktúráinak egyéb sajátos aspektusait.

(3) Az oktatási tagozat a felsőoktatás azon formája, amely a nemzeti kisebbségek nyelvén folyik. A tagozatot intézményesíteni lehet akár az egyetem, akár egy adott kar szintjén a tagozat intézetén keresztül, melynek keretében tanulmányi programok és a hozzá tartozó szervezési struktúrák működnek. A tagozatok az oktatási tevékenységek szervezésében egyetemi autonómiát élveznek.

(4) A nemzeti kisebbségeknek szánt felsőoktatás keretében anyanyelven kell biztosítani egyrészt az anyanyelvű alapképzést az 1. ciklusban, a magiszteri képzést a 2. ciklusban és a doktori képzést a 3. ciklusban, másrészt pedig a posztgraduális képzést.

(5) A valamely nemzeti kisebbség nyelvén tanuló egyetemi hallgatók esetében az adott oktatási intézmény alapfinanszírozását megnövelt szorzóval számolják ki.”

51. Jóllehet az új román oktatási törvény előírásai a lehető legnagyobb mértékben biztosítják a magyar nyelvű felső oktatás számára, a román állam továbbra is elutasítja egy magyar tannyelvű állami egyetem létrehozását, amely megteremtené a magyar nyelv használatával kapcsolatos említett jog tényleges gyakorlásának feltételeit.

Jelenleg két magyar tannyelvű egyetem létezik, amelyeket Magyarország finanszíroz: a Sapientia Tudományegyetem és a Partiumi Keresztény Egyetem.

52. Romániában három többnyelvű, multikulturális egyetem létezik: a Babeş-Bolyai Tudományegyetem, a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem és a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem. Az első kettő tiszteletben tartotta és időben alkalmazta az oktatási törvény magyar tagozatok/vonalak létrehozására vonatkozó előírásait, míg a **Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem (a továbbiakban: „MOGYE”)** továbbra is megtagadja a szóban forgó jogi kötelezettség teljesítését.

53. A MOGYE egyetemi chartájának 39. cikke szerint a magyar tannyelvű képzést intézetek szintjén szervezik. Ezek nem rendelkeznek saját működési szabályzattal, független gazdálkodással és egyetemi autonómiával a magyar tannyelvű didaktikai tevékenységekben, mint az oktatási vonalak vagy az oktatási tagozatok. A MOGYE szenátusának intézkedését tovább súlyosbítja az,

hogy a bíróságok határozatai arra kötelezték az Oktatási és Kutatási Minisztériumot, hogy jóváhagyja ezt a szabálytalanságot.¹⁹

54. A Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemet I. Mihály király hozta létre az 1946. május 28-i 402. számú törvényerejű rendelettel, mint magyar tannyelvű egyetemet, amely keretében a kommunizmus ideje alatt, a 60-as években fokozatosan kiiktatták a magyar nyelvű oktatást.
55. A MOGYE szenátusa nem tartja tiszteletben az oktatási törvény multikulturális egyetemekre vonatkozó előírásait a magyar nyelven történő oktatás esetében, és ezzel súlyosan megsérti az orvostudomány magyar nyelven való elsajátításához való jogot – figyelembe véve, hogy ez a magyar közösség egyik hagyományos oktatási területe, úgy véljük, hogy ez az intézkedés a MOGYE magyar tudományos közösségének beolvasztására irányul.
56. A másik szabályozást, amely súlyosan befolyásolja a magyar nyelvű oktatást a MOGYE-n, az egyetemi charta 46. cikkében foglalt új előírás képezi, miszerint **a gyakorlat, a klinikai gyakorlat, a szemináriumok, a szakmai gyakorlat és a záróvizsgák a Romániai Felsőoktatási Minőségbiztosítási Hatóság (ARACIS) előírásai szerint, vagyis kizárólag román nyelven folyhatnak.**
57. A határozat indoklásában a MOGYE arra hivatkozik, hogy a magyar tanuló diákoknak is ismerniük kell a román orvosi szaknyelvet, és az ARACIS manipulatív levelével takarózik. 2013. április 25-i 1982. számú levelében a Romániai Felsőoktatási Minőségbiztosítási Hatóság előírja, hogy a gyakorlatot, a klinikai gyakorlatot, a szemináriumokat, a szakmai gyakorlatot és a záróvizsgákat kizárólag román nyelven kell folytatni. A határozat alátámasztásához az ARACIS a szakmai képezések elismeréséről szóló, 2005. szeptember 7-i 2005/36/EK európai parlamenti és tanácsi irányelve 53. cikkére hivatkozik, amely értelmében: „*A szakmai képezések elismerésének hatálya alá tartozó személyeknek a szakmának a fogadó tagállamban való gyakorlásához szükséges nyelvismerettel kell rendelkezniük*” - csakhogy Románia a magyar kisebbséghez tartozó román állampolgárok számára **nem fogadó tagállam, hanem származási ország.**
58. A szóban forgó irányelv előírása abban az esetben alkalmazandó, ha egy román állampolgár, aki romániai orvostudományi intézményben kapott oklevelet, **orvosként kíván dolgozni például Franciaországban vagy Németországban, amely esetben ismernie kell a fogadó tagállam nyelvét (francia vagy német).**
59. A MOGYE második indoka sem fogadható el, miszerint nincs elég tanár a magyar nyelvű oktatáshoz, és nem hirdethetők meg tanári állások, amelyekre megkövetelhetnék a magyar nyelv ismeretét. Az idegen nyelv ismerete nem minősül hátrányos megkülönböztetésnek, ha ez a munkaköri leírás szerint **valódi követelményt képez,** és törvényes célt követnek, melynek eléréséhez megfelelő és szükséges módszereket alkalmaznak. A magyar nyelv ismeretének követelménye törvényesnek tekinthető azon tanárok esetében, akik később a magyar tanfolyamokra beiratkozott diákokat oktatják.
60. Nem tagadjuk a román orvosi szaknyelv ismeretének fontosságát. Úgy gondoljuk azonban, hogy e követelmény teljesítése a MOGYE feladatai közé tartozik, de ezt a román orvosi szaknyelv elsajátítására irányuló tanfolyamok keretében kell megvalósítani az egyetemi évek alatt, és nem a

¹⁹ A marosvásárhelyi Fellebbviteli Bíróság - Közigazgatási Bíróság 2012. május 11-i 91. számú ítélete, illetve a marosvásárhelyi Fellebbviteli Bíróság 2012. május 4-i 84. számú ítélete, amelyek megtámadásuk után is jogerősek maradtak.

gyakorlat, a klinikai gyakorlat, a szemináriumok, a szakmai gyakorlat és a záróvizsgák kizárólag román nyelven történő oktatásával.

61. Ebben az esetben a megkülönböztetésmentes megoldás az, hogy **a gyakorlatot, a klinikai gyakorlatot, a szemináriumokat, a szakmai gyakorlatot és a záróvizsgákat mind románul, mind magyarul folytassák.**
62. Ez az intézkedés sérti a magyar orvosi oktatáshoz való jogot, korlátozza olyan emberi erőforrás stratégiák elfogadását, amelyek lehetővé teszi megfelelő számú egyetemi tanár képzését, akik magyarul oktatnak. Jelenleg **34 betöltetlen oktatói munkakör van magyar tannyelven, és az összesen 55 tantárgyból 42-re (76,3%) NINCS megfelelő magyar tanerő**, szem előtt tartva, hogy évfolyamonként átlagban 200 hallgató tanul magyarul.
63. **Ez a helyzet közvetlenül a kommunizmus ideje alatt bevezetett és különböző formákban és intenzitással mind a mai napig folytatott beolvasztási és a magyar orvosi oktatás megszüntetésére irányuló politikák közvetlen következménye.**
64. A magyar nyelvű gyakorlati képzés kizárásával az oktatási törvény alkalmazásának elmulasztása megakadályozza a magyar oktatókat, hogy megszerezzék a versenykiírás keretében meghirdetett oktatói állások betöltéséhez szükséges képesítést.
65. Aggasztónak találjuk, hogy a MOGYE szenátusa által teremtett helyzetet a Diszkriminációellenes Tanács nem tekinti hátrányos megkülönböztetésnek, bár sérti az egyenlőség elvét az oktatáshoz való jog gyakorlása tekintetében (lásd a DET 2013. október 16-i határozatát).
66. A beolvasztási, illetve a magyar orvosi oktatás megszüntetésére irányuló politikák miatt a vezetés nem képes eleget tenni a magyar tagozat akkreditálásához szükséges feltételeknek – megtagadják az adminisztratív autonómiával rendelkező magyar oktatási vonal szabályozását – a gyakorlat, a klinikai gyakorlat, a szemináriumok, a szakmai gyakorlat és a záróvizsgák nem folyhatnak magyarul. Ez korlátozza az egyetemi asszisztensek toborzásának lehetőségét, akik eleget tehetnének a versenykiírás keretében meghirdetett tanári munkakörök betöltése feltételeinek. A MOGYE a következő elv szerint működik: „a bizalom jó, de még jobb az ellenőrzés”.
67. Az akkreditált felsőfokú oktatási programok hivatalos nomenklatúrájának (amelyet a 493/2013. számú kormányrendelet tartalmaz²⁰) vizsgálata feltárja, hogy a tanfolyamok legnagyobb részét nem biztosítják magyar nyelven is.
68. Nem léteznek nyilvános, rendszeres értékelések és jelentések a magyar nyelvű felsőfokú oktatás helyzetére vonatkozóan.
69. **(f)(i) albekezdés** – intézkednek, hogy a felnőttoktatásnak és továbbképzésnek legyenek olyan tanfolyamai, melyek elsősorban vagy teljesen a regionális vagy kisebbségi nyelveken valósulnak meg;
- részben teljesített vagy nem teljesített vállalás –

²⁰ *A felsőoktatási területek és szakosodások/programok Nomenklatúrájának, a felsőoktatási intézmények felépítésének, az akkreditált vagy átmeneti működési engedéllyel rendelkező felsőoktatási területek és programok, a működés helyszínéül szolgáló földrajzi helyek, az egyes egyetemi programok esetében átvihető kreditpontok számának, az oktatási formák és nyelvek, illetve a 2013/2014 évben beiskolázható hallgatók maximális számának jóváhagyásáról szóló 493/2013. számú határozat.*

70. Nem léteznek részben vagy teljesen magyarul szervezett felnőttképzési tanfolyamok vagy az egész életen át tartó képzés keretében tartott tanfolyamok.
71. **(g) albekezdés** – intézkedéseket tesznek annak érdekében, hogy biztosítsák annak a történelemnek és kultúrának az oktatását, amelyet a regionális vagy kisebbségi nyelvek hordoznak;
- részben teljesített vállalás -
72. A történelem és kultúra anyanyelven történő tanítása biztosított, de a módszertan, a tanterv, illetve a didaktikai terv kizárólag románul került kidolgozásra. Egy másik aggasztó probléma a kisebbségek oktatása tekintetében az, hogy az állam nem engedi meg a kisebbségek történelmének oktatását. Kovászna és Hargita megyei tanácsa nemrégiben kiadta a székelyek (erős regionális identitással rendelkező magyar közösség) történetéről szóló tankönyvet, amelyet annak ellenére betiltottak az iskolákban, hogy kidolgozásában számos híres történész vett részt, és akadémikusok lektorálták.
73. **(h) albekezdés** – biztosítják az oktatók részére a Fél által az a)-g) bekezdések közül elfogadottak megvalósításához szükséges alap- és továbbképzést;
- részben teljesített vállalás –
74. Nem létezik a Karta előírásainak alkalmazásához szükséges tanerő alap- és továbbképzésére irányuló nemzeti stratégia. Valamennyi iskolai dokumentum, jelentés, igazolás, szerződés kizárólag román nyelven készül.
75. **(i) albekezdés** – létrehoznak felügyelő szerve(ke)t a regionális vagy kisebbségi nyelvek oktatásának megteremtésében és fejlesztésében tett intézkedések és elért előrehaladás figyelemmel kísérése és a kérdésekről nyilvánosságra hozandó időszakos jelentések elkészítése céljából.
- részben teljesített vállalás -
76. Központi szinten, vagyis az Oktatás- és Kutatásügyi Minisztérium keretében több közigazgatási szerv is létezik, amelyek feladata az elfogadott intézkedések és elért előrehaladás ellenőrzése és figyelemmel kísérése. A megyei tanfelügyelőségek szintjén továbbá a magyar nyelvű oktatást szaktanfelügyelők ellenőrzik. Az oktatási törvény értelmében azokban az iskolákban, ahol a nemzeti kisebbségek nyelvén (ebben az esetben magyarul) tanuló osztályok is működnek, az igazgatók egyikének az adott kisebbséghez kell tartoznia.
77. Ez utóbbi előírást a gyarkolatban nem tartják tiszteletben. Példaként megemlíthetjük Bihar megyét, ahol a törvény értelmében a 30 tanfelügyelői munkakörből hatot a magyar nyelvet is beszélő személynek kellene betöltenie. Ez a feltétel nem teljesül. Továbbá három szakiskolából csupán egy iskola aligazgatója beszél magyarul.²¹
78. Nem létezik szankciórendszer és hatékony jogorvoslati lehetőség a magyar nyelvnek az oktatásban törvénytől való használatával kapcsolatos jogok megsértése esetére.
79. Nem létezik egy hivatalos adatbázis, illetve adatgyűjtési rendszer a magyar tannyelvű oktatásra vonatkozóan. Nem létezik a magyar tannyelvű oktatás terén elért eredményekre vonatkozó elemzések kidolgozására, illetve rendszeres jelentések közzétételére alkalmas rendszer.

²¹ A 2013. szeptember 14-én a(z) [s](#) oldalon megjelent sajtócikk.

80. Az oktatással kapcsolatos hivatalos internetes oldalak (Oktatási Minisztérium – www.edu.ro, megyei tanfelügyelőségek stb.) kizárólag román nyelven érhetőek el.

81. **2. bekezdés** Az oktatásügy vonatkozásában azokban a körzetekben, amelyek nem minősülnek a regionális vagy kisebbségi nyelvek által hagyományosan használt körzetnek, ha azt a regionális vagy kisebbségi nyelvet használók száma indokolja, a Felek vállalják, hogy engedélyezik, bátorítják vagy létrehozzák a regionális vagy kisebbségi nyelven történő oktatást vagy az ilyen nyelvek oktatását valamennyi megfelelő oktatási szinten.

- nem teljesített vállalás -

82. A román állam nem biztosítja a magyar nyelv oktatását a Bákó megyei csángó közösségek számára.

Nem léteznek nyilvános adatok a fenti kötelezettség más közösségek esetében történő teljesítésére vonatkozóan.

83. Nem hanyagolhatók el azok az esetek sem, amelyekben a magyar tannyelvű osztályokban az opcionális, fakultatív vagy idegen nyelv órákat (pl. német, francia vagy angol nyelv, zene, testnevelés vagy informatika) a magyar nyelvet nem ismerő tanárok oktatják. Fel kell tennünk magunknak a kérdést, hogyan lesznek képesek a diákok idegen nyelveket megtanulni, ha már maga az a nyelv is idegen, amelyen a nyelvtan és a szókinccs elsajátítása történik.

Következtetések

84. Románia jelentős lépéseket tett a magyar nyelvű oktatás terén az oktatásról szóló 1/2011. számú törvény elfogadásával. Ennek ellenére a román jogszabályok nem képesek hatékonyan szavatolni a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájában foglalt kötelezettségek teljesítését. Egyértelmű belső törvények hiányában a magyar nyelvnek a közoktatási intézményekkel való kapcsolatokban való használata bizonytalan marad, és így minden intézményvezető maga döntheti el, hogy végrehajtja-e vagy sem a magyar nyelv használatával kapcsolatos előírásokat. Ugyanakkor, amint arra már rámutattunk, Romániában számos hiányosság, probléma figyelhető meg a magyar nyelvű oktatással kapcsolatos kötelező törvényi előírások gyakorlatban történő alkalmazásában.

85. A fentiekben leírt hiányosságok kijavítására a következő **javaslatokat/igényeket** fogalmazzuk meg:

- a magyar nyelvű oktatás helyzetére és igényeire vonatkozó adatok gyűjtésére alkalmas rendszer létrehozása;
- éves jelentések kidolgozása, amelyek ismertetik a magyar nyelvű oktatás helyzetére és alakulására vonatkozó statisztikai adatokat és elemzéseket;
- a magyar nyelvű oktatással kapcsolatos jogszabályi előírásokra vonatkozó útmutatók kidolgozása, alkalmazása;
- a Kartában foglalt kötelezettségeknek megfelelő, egyértelmű jogszabályok kidolgozása;
- a magyar nyelvű oktatással kapcsolatos jogszabályi előírások ellenőrzésére szolgáló hatékony rendszer kiépítése;
- egy szankciórendszer elfogadása és hatékony jogorvoslati lehetőség biztosítása a vonatkozó jogszabályi előírások megsértése esetére;
- a szükséges tanerő biztosítása a magyar nyelvű oktatás valamennyi szintjén;
- a magyar nyelvű oktatást igénylő diákok (az alapfokú, középfokú, illetve felsőfokú oktatási rendszerben) számának megfelelő beiskolázási szám biztosítása;

- a magyar nyelv használatának biztosítása a vegyes tannyelvű egységekben (román tannyelvű osztályok – magyar tannyelvű osztályok) az adminisztratív és nevelési ügyekkel kapcsolatos, órákon kívüli kommunikációban;
- a minősítések magyar nyelven történő hatékony közlésének biztosítása;
- szimbólikus (jogi érték nélküli) magyar nyelvű oklevelek kiállítása;
- a magyar nyelv használatának biztosítása a megyei tanfelügyelőségekben a diákokkal és szülőikkel való kapcsolattartásban;
- a magyar nyelvű állami egyetemek újbóli megnyitása;
- a magyar tannyelvű magán egyetemek finanszírozása;
- az 1/2011. számú oktatási törvény alkalmazása a magyar tannyelvű oktatási vonal létrehozása a MOGYE-n, illetve a gyakorlat, a klinikai gyakorlat, a szemináriumok, a szakmai gyakorlat és a záróvizsgák mind román, mind magyar nyelven történő biztosítása;
- a magyar nyelv oktatásának biztosítása a Bákó megyei csángó közösségek számára;
- részben vagy teljesen magyarul szervezett felnőttképzési tanfolyamok vagy az egész életen át tartó képzés keretében tartott tanfolyamok biztosítása;
- a magyar nyelv oktatásának biztosítása a speciális oktatási rendszerben tanuló, sajátos igényekkel élő gyermekek számára (pl. jelbeszéd);
- a magyar nyelven való tanulás ösztönzésére irányuló kampányok folytatása.

V. 9. cikk - Igazságszolgáltatás

Általános szempontok

- 86.** A 2012. évi jelentésében a szakértői bizottság felszólította a román államot, hogy a következő jelentésében tisztázza, hogyan teljesíti a 9. cikk előírásainak ratifikálásával vállalt kötelezettségek.
- 87.** Románia Alkotmányának 128. cikke 2) bekezdése értelmében: „A nemzeti kisebbségekhez tartozó román állampolgároknak joguk van anyanyelvüket használni a bíróságok előtt, az alaptörvény feltételei között”, míg a 3) bekezdés szerint az említett jog gyakorlási módját, ideértve a tolmácsokhoz vagy fordítókhoz való folyamodást is, oly módon kell megállapítani, hogy ne akadályozza a megfelelő igazságszolgáltatást, és ne járjon pótlólagos költséggel az érdekeltek számára.

Elemzés bekezdésenként, albekezdésenként

9. cikk:

- 88. 1. bekezdés** - *Az olyan igazságszolgáltatási kerületekben, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelvet használó személyek száma az alábbi intézkedések megtételét indokolja, a Felek e nyelvek mindegyike helyzetének megfelelően, és azzal a feltétellel, hogy a jelen bekezdés által nyújtott lehetőségek kihasználását nem minősíti a bíró az igazságszolgáltatás rendes ügymenetét akadályozónak, vállalják, hogy:*
- 89. (a)(ii) albekezdés** – *garantálják a vádlott jogát, hogy saját regionális vagy kisebbségi nyelvét használja;*
- részben teljesített vagy nem teljesített vállalás-
- 90.** A 135/2010. sz. törvénnyel elfogadott Büntetőeljárás törvénykönyv rendelkezik a büntetőjogi eljárásban a hivatalos nyelvtől eltérő nyelv használatára vonatkozóan. A 9. cikk 3) bekezdése szerint „minden letartóztatott személynek jogában áll a lehető legrövidebb időn belül egy általa

értett nyelven tájékoztatást kapni a letartóztatás okairól”. A 12. cikk 2) bekezdése a nemzeti kisebbségek helyzetét szabályozza: „a nemzeti kisebbségekhez tartozó román állampolgároknak jogukban áll anyanyelvükön beszélni a bíróságok előtt, az eljárás dokumentumai azonban román nyelven készülnek”. A 3) bekezdés a következőképpen egészíti ki az előbbi rendelkezéseket: „Az eljárás azon felei és alanyai számára, akik nem beszélnek vagy nem értenek románul, illetve nem képesek kifejezni magukat, ingyenesen biztosítják, hogy tolmács segítségével tudomást szerezzen az eljárás iratairól, beszéljen, illetve ismertesse a következtetéseket a bíróság előtt. Ahol a jogi segítségnyújtás kötelező, a gyanúsított vagy a vádlott számára ingyen kell biztosítani, hogy tolmács segítségével kommunikáljon az ügyvéddel a tárgyalás, a jogorvoslati kérelem vagy az ügy rendezésével kapcsolatos egyéb kérelem előkészítése érdekében.”

- 91.** A 81. cikk felsorolja a károsult jogait, többek között a következőt is: „joga van ingyenesen tolmács segítségét igénybe venni, amennyiben nem érti, nem tudja jól kifejezni magát vagy nem tud románul kommunikálni”. Ezt a jogot a 135. sz. törvény közzététele után, a 255/2013. sz. törvénnyel vezették be, akárcsak a 81. cikk g¹) bekezdése formájában. A Büntetőeljárás törvénykönyv eredetileg ezt a jogot csak a 83. cikk f) bekezdésében említett vádlottak számára biztosította.
- 92.** Ami a tárgyalást illeti, a 105. cikk előírja, hogy: „(1) Ha a meghallgatott személyek nem értenek, nem beszélnek vagy nem fejezik ki jól magukat román nyelven, a meghallgatás tolmács segítségével történik. A tolmácsot a bírósági szervek jelölik ki vagy a károsult személy választja ki az engedélyel rendelkező tolmácsok közül a törvénynek megfelelően. (2) Kivételesen, ha gyors intézkedésekre van szükség, vagy a hiteles tolmács segítése nem biztosítható, a meghallgatásra bármely olyan személy jelenlétében sor kerülhet, aki képes a meghallgatott személlyel kommunikálni, a bírósági szerv azonban köteles azonnal a tolmács segítségével folytatni a meghallgatást, mihamarabb ez lehetővé válik.”
- 93.** 107. cikk – A gyanúsított vagy a vádlott személyével kapcsolatos kérdések
(1) Az első meghallgatás elején a bírósági szerv kérdéseket tesz fel a gyanúsítottnak vagy a vádlottnak a következőkkel kapcsolatban: családnév, keresztnév, becenév, születési idő és hely, személyi azonosító szám, a szülők család- és keresztnéve, állampolgárság, családi állapot, katonai állapot, iskolai végzettség, foglalkozás, munkahely, lakcím, tényleges lakcím, a cím, ahova az eljárással kapcsolatos iratok megküldését kéri, korábbi jogsértés, vagy egyéb ellene indított büntetőjogi eljárás, igényel-e tolmácsot, ha nem beszél vagy nem ért románul, illetve nem képes kifejezni magát, illetve a személyes helyzete megállapításához szükséges bármely más adat.
- 94.** 184. cikk – Igazságügyi orvostani vizsgálat: (12) Az intézkedés meghozatala után a gyanúsítottnak vagy a vádlottnak azonnal, egy általa értett nyelven tudomására hozzák az őrizetbe vétel okait, amiről jegyzőkönyv is készül.
- 95.** 209. cikk – Őrizetbe vétel: Az őrizetbe vett személynek azonnal, egy általa értett nyelven tudomására hozzák a bűncselekményt, amellyel gyanúsítják, valamint az őrizetbe vétel okait.
- 96.** 212.* cikk – Az ügyész által gyakorolt jogi ellenőrzés: (2) A jelenlévő vádlottnak azonnal, egy általa értett nyelven tudomására hozzák a bűncselekményt, amellyel gyanúsítják, valamint a jogi ellenőrzés bevezetésének okait.
- 97.** 226. cikk – Az ideiglenes letartóztatási javaslat elfogadása a büntetőeljárás folyamán: (3) Az intézkedés meghozatala után a vádlottnak azonnal, egy általa értett nyelven tudomására hozzák az ideiglenes letartóztatás elrendelésének okait.

98. 228. cikk – Az ideiglenes letartóztatás és az ideiglenesen letartóztatott vádlott őrizetének helye:
(1) Az intézkedés meghozatala után a vádlottnak azonnal, egy általa értett nyelven tudomására hozzák az ideiglenes letartóztatás elrendelésének okait.
99. 329. cikk – Az eljárást megindító irat – (3) Amennyiben a vádlott nem ismeri a román nyelvet, intézkedni kell a vádirat hitelesített fordításának biztosítására, amelyet csatolni kell a 2) bekezdésben említett dokumentumokhoz. Amennyiben nem létezik hiteles fordító, a vádiratot egy olyan személynek kell lefordítania, aki képes a vádlottal kommunikálni. (4) A nemzeti kisebbséghez tartozó, román állampolgársággal rendelkező vádlott igényelheti az anyanyelvére lefordított vádirat közzétételét.
100. 407. cikk – Az ítélet közzététele: (1) Az ítélet meghozatala után az ítélet jegyzőkönyvéről másolatot kap az ügyész, a felek, a károsult/sérült és – amennyiben a vádlott letartóztatásban van – az őrizet helyének vezetése a jogorvoslat keresése érdekében. Amennyiben a vádlott nem ért románul, az ítélet jegyzőkönyvének másolatát egy általa értett nyelven adják át. Az ítélet megfogalmazása után a fentiekben felsorolt személyekkel ezt teljes egészében közölni kell.
101. Nem léteznek nyilvános adatok, jelentések, és még kevésbé rendszeres beszámolók azon esetek számára vonatkozóan, amelyekben a magyar nyelv használatát igényelték a büntetőeljárásban. A statisztikai adatok általánosak, csupán azon esetek számát ismertetik, amelyekben a román nyelvtől eltérő nyelv használatát biztosították, anélkül, hogy meghatároznák, a Karta által védett kisebbségi nyelvről vagy a Karta által nem védett idegen nyelvről van szó. A statisztikai adatok nem tesznek különbséget az igazságszolgáltatásban az anyanyelvüket használó román állampolgárok és a más idegen nyelvet használó személyek között.
102. **(a)(iii) albekezdés** - *biztosítják, hogy az indítványok, az írásos és szóbeli bizonyítékok ne minősülhessenek pusztán azon az alapon elfogadhatatlannak, hogy regionális vagy kisebbségi nyelven készültek;*
- részben teljesített vagy nem teljesített vállalás-
103. A büntetőeljárásban a vádlott magyarul is beszélhet, de ebben az esetben nem közvetlenül a bírónak, hanem a tolmácshoz beszél, aki ezután átadja a lefordított szöveget a bírónak. A büntetőjogi ügyekben a vádlott térítésmentesen veheti igénybe a tolmács szolgáltatásait.
104. A kérelmek kizárólag román nyelven fogalmazhatók meg. Néhány esetben magyar nyelvű írott bizonyítékok vagy egyéb dokumentumok is elfogadhatók, míg más esetekben nem. A magyar nyelven benyújtott dokumentumokhoz hiteles fordítást kell csatolni.
105. 105. cikk – A büntetőeljárás törvénykönyv biztosítja a tolmács segítségével történő meghallgatást. Nem léteznek adatok arra vonatkozóan, hogy az ebben a bekezdésben említett büntetőjogi eljárásokban hány esetben használták a magyar nyelvet.
106. **(b)(ii) albekezdés** – *polgári eljárásokban: biztosítják, hogy az igazságszolgáltatási hatóságok az egyik fél kérésére az eljárást a regionális vagy kisebbségi nyelveken folytassák;*
- részben teljesített vagy nem teljesített vállalás -
107. A büntetőeljárás törvénykönyv 18. cikke 2) bekezdésének értelmében a „nemzeti kisebbségekhez tartozó román állampolgároknak joguk van anyanyelvüket használni a bíróságok előtt a törvény feltételei között”, míg a 3) bekezdés biztosítja a román nyelvet nem beszélő idegen állampolgárok vagy hontalan személyek számára, de nem a hasonló helyzetben lévő, nemzeti kisebbségekhez tartozó román állampolgárok számára, hogy hiteles fordító segítségével

tudomást szerezzenek az ügy iratairól és eljárásairól, illetve a bíróság előtt beszéljenek és következtetéseket tegyenek, ha a törvény másképpen nem rendelkezik. A 4) bekezdés továbbá előírja, hogy „kérelmek és periratok kizárólag román nyelven fogalmazhatók meg”.

- 108.** Nem léteznek adatok, illetve rendszeres nyilvános beszámolók azon esetek számára vonatkozóan, amelyekben ezt a jogot gyakorolták. A periratok hiteles román fordításának költségei a jogalanyt terhelik, ami jelentős anyagi terhet jelent, ez pedig az anyanyelv használatának jogáról való lemondáshoz vezet.
- 109.** **(b)(iii) albekezdés** – *polgári eljárásokban: megengedik, hogy amennyiben egy peres félnek személyesen kell megjelennie a bíróság előtt, úgy ott saját regionális vagy kisebbségi nyelvét használja anélkül, hogy az számára külön költséget jelentsen;*
- részben teljesített vagy nem teljesített vállalás –
- 110.** A polgári eljárásokban is lehet tolmács segítségét kérni, de ez már nem ingyenes, és a költségek az érintett felet terhelik. A polgári eljárásokban a magyar nyelven benyújtott dokumentumokhoz mellékelni kell az érintett fél költségén készült hiteles fordítást is.
- 111.** E jog gyakorlása tekintetében nem léteznek jogi korlátozások. Nem léteznek a hatóságok által közzétett adatok, rendszeres nyilvános beszámolók arról, hogy hány esetben gyakorolták ezt a jogot.
- 112.** **(c)(ii) albekezdés** – *a közigazgatási ügyekben illetékes igazságszolgáltatási szervek előtti eljárásokban: megengedik, hogy amennyiben egy peres félnek személyesen kell megjelennie az igazságszolgáltatási szerv előtt, úgy ott saját regionális vagy kisebbségi nyelvét használja anélkül, hogy az számára külön költséget jelentene;*
- nem teljesített vállalás -
- 113.** A közigazgatási ügyekben, ha valamelyik fél a magyar nyelvet kívánja használni, ezt kizárólag tolmács útján teheti meg, a költségek pedig őt terhelik.
- 114.** A közigazgatási ügyekben, ha magyar nyelvű dokumentumokat vagy írott iratokat fogadnak el, ezekhez mellékelni kell az érintett fél költségén készült hiteles fordítást.
- 115.** Nagyon sok esetben az állam hatóságainak képviselői megkérdőjelezzik a magyar nyelvű iratok érvényességét, főként ha a szóban forgó képviselők nem magyarok.
- 116.** E jog gyakorlása tekintetében nem léteznek jogi korlátozások, de a tolmács vagy a fordító szolgáltatásait nem biztosítják térítésmentesen.
- 117.** Nem léteznek a hatóságok által közzétett adatok, rendszeres nyilvános beszámolók arról, hogy hány esetben gyakorolták ezt a jogot.
- 118.** **(c)(iii) albekezdés** – *a közigazgatási ügyekben illetékes igazságszolgáltatási szervek előtti eljárásokban: megengedik regionális vagy kisebbségi nyelveken készült dokumentumok és bizonyítékok benyújtását, ha szükséges, tolmácsok és fordítások segítségével;*
- részben teljesített vagy nem teljesített vállalás -
- 119.** **(d) albekezdés** – *intézkednek, hogy a fenti b)-c) bekezdések (i) és (iii) pontjainak végrehajtása, valamint a tolmácsok és fordítások esetleges alkalmazása az érdekeltek számára ne jelentsen többletköltséget.*
- részben teljesített vagy nem teljesített vállalás -

120. Nem tudunk olyan konkrét pozitív esetekről, ahol egyéb eljárásokat alkalmaztak, de negatívokról igen. Példaként leírunk egy jogi, illetve egy gyakorlati esetet:

- a törvényben előírt jog gyakorlatban történő alkalmazásának elmulasztása miatt a Romániai Magyarok Demokrata Szövetsége azt javasolta, hogy a Büntetőeljárás törvénykönyv alkalmazásáról szóló törvényben egyértelműen elő kell írni, hogy a nemzeti kisebbségek tagjainak, akik olyan bíróság, törvényszék vagy fellebbviteli bíróság joghatóságában élnek, ahol a nemzeti kisebbség aránya meghaladja a 20%-ot, jogukban álljon kérésre anyanyelvükön kérelmeket és feljegyzéseket benyújtani, illetve anyanyelvüket használni a bíróság előtt, és ezt a jogot az állam költségén kell biztosítani. Továbbá, a szóban forgó jog gyakorlatban történő érvényesítésének biztosítása érdekében az említett bíróságoknál a szóban forgó kisebbségi nyelvet beszélő ügyvédek és segédszemélyzetet jelöljenek ki vagy alkalmazzanak. A módosításokat elutasították.
- Sz. L., csíkszeredai lakos, ahol a lakosság 85%-a magyar, 2011. március 8-án a helyi bíróságon fellebbezést kívánt benyújtani egy bírságotól való jogvesztés ellen. Amikor magyarul próbált beszélni, az alkalmazottak első reakciója ez volt: „Nem értem”. Többszöri felkérésre megjelent egy magyarul beszélő alkalmazott, aki azonban nem akarta átvenni és nyilvántartásba venni a kizárólag magyarul megírt fellebbezést arra hivatkozva, hogy mellékelni kell a hiteles fordítást is. Újabb felszólításokra átvették és nyilvántartásba vették a dokumentumot. Egy hónappal később azonban a bíróság levélben szólította fel az érintett személyt, hogy mellékelje a fellebbezés hiteles fordítását.

121. Nem léteznek adatok a magyar nyelv igazszolgáltatásban történő használatának biztosításához szükséges pénzalapokra vonatkozóan. Nem léteznek adatok a magyar nyelvről, illetve nyelvre fordító szaktolmácsok képzésére vonatkozóan az anyanyelv igazszolgáltatásban való használatával kapcsolatban.

122.2. bekezdés – *A Felek vállalják, hogy:*

123. (a) albekezdés – *nem minősítik érvénytelennek az államban készült jogi okmányokat pusztán azon az alapon, hogy egy regionális vagy kisebbségi nyelven íródtak;*

- teljesített vállalás –

124. Ebben a vonatkozásban nem léteznek jogi korlátozások.

125. 3. bekezdés – *A Felek vállalják, hogy kisebbségi vagy regionális nyelveken hozzáférhetővé teszik a legfontosabb állami törvényszövegeket, valamint azokat, amelyek különösen érintik e nyelvek használóit, feltéve, hogy e szövegek másként nem hozzáférhetők.*

- részben teljesített vállalás -

126. A 2012. évi ajánlásaiban a szakértői bizottság úgy véli, hogy az ebben a bekezdésben vállalt kötelezettségek teljesülnek, mivel a Románia Hivatalos Közlönyének magyar nyelvű változatának (Romániai Hivatalos Közlöny) kiadásával biztosítják a jogszabályok magyar nyelvű fordítását és közzétételét. Jelenleg azonban csupán minimális számú jogszabályt fordítanak le, amelyet később a Románia Hivatalos Közlönyének magyar nyelvű változatában tesznek közzé, és a fordítások többsége szinte használhatatlan, mivel igen silány minőségű, pontatlan és hibákat tartalmaz. Ezen kívül a Karta alkalmazásával kapcsolatban Románia által benyújtott legutóbbi jelentés óta több kulcsfontosságú területet érintő törvény került elfogadásra (pl. az új polgári, büntetőjogi, polgári eljárási, büntetőeljárás törvénykönyv, az új munka

törvénykönyv, az új adótörvény, a szociális párbeszédéről szóló törvény stb.), amelyek magyar nyelvű fordítása egyelőre nem készült el.

Következtetések

- 127.** A magyar nyelv igazságszolgáltatásban történő használata nem biztosított, nem tényleges és valós. A feleknek nincs lehetőségük anyanyelvükön ismertetni álláspontjukat vagy védekezni, jóllehet számos esetben nehézségekbe ütköznek az összetett jogi kérdések román nyelven való megvitatása során. A „Mikó Imre” Jogvédelmi Szolgálat folyamatosan és szisztematikusan figyelemmel kíséri a magyar nyelv használatának helyzetét a szentgyörgyi bíróságon és a Kovászna megyei törvényszéken. Az esetek nagy többségében megállapítást nyert, hogy a jogi eljárásban a román nyelvet használják, még abban az esetben is, ha a perek többségében mindkét fél magyar nemzetiségű volt, akik számára a román jogi kifejezések megértése nagy kihívást jelentett. Jóllehet a törvény biztosítja az anyanyelv használatát az igazságszolgáltatásban, a gyakorlatban nem teremti meg e jog gyakorlásához szükséges feltételek, a törvény értelmezései pedig ellehetetlenítik az anyanyelv használatát.
- 128.** Ami az anyanyelv igazságszolgáltatásban történő használatát illeti, a jelentésben foglalt adatok nem egyértelműek, *mivel nem tesznek különbséget a kisebbségi nyelvet beszélő román állampolgárok vagy az idegen állampolgárok kérésére végzett eljárások között. Nem léteznek adatok, illetve nyilvános éves vagy rendszeres jelentések arra vonatkozóan, hogy hány esetben igényelték a magyar nyelv használatát büntetőjogi, polgári vagy adminisztratív eljárásokban.* Jóllehet a Karta szellemében az anyanyelv magán- és közéletben történő, beavatkozásmentes használatához való jog a nyelvi sokszínűség megőrzésének alapvető feltételét képezi, az anyanyelv használatát sok esetben korlátozzák.
- 129.** Az igazságszolgáltatás tekintetében nem léteznek hivatalos országos adatok a magyar nyelv használatával kapcsolatos jogszabályok tiszteletben tartására vonatkozóan, és emiatt ebben az esetben nem tudjuk elvégezni a jogszabályok alkalmazásának értékelését. Véleményünk szerint az alkalmazás módjának monitorozásának hiánya, éppen az információk hiánya és amiatt, hogy az állam nem hajlandó tudomásul venni a vonatkozó törvényi előírások tiszteletben tartását vagy megsértését, a Kartában és a ratifikáló törvényben foglalt jogok tényleges szavatolása kötelezettségének megsértéséhez vezet.
- 130.** A Románia által a Kartában vállalt kötelezettségeknek az igazságszolgáltatásban történő biztosítása és a magyar nyelv használatának érdekében a következő **javaslatokat/kéréseket** fogalmazzuk meg:
- rendszeres (éves) beszámolóok összeállítása és közzététele, amelyek a magyar nyelv igazságszolgáltatásban történő használatával kapcsolatos statisztikai adatokat és az ennek biztosítására irányuló eljárás elemzését tartalmazzák;
 - ésszerű emberi és anyagi erőforrások biztosítása a magyar nyelv igazságszolgáltatásban történő használatához;
 - az igazságszolgáltatásban dolgozó, magyarul beszélő alkalmazottakra vonatkozó adatbázis létrehozása a szóban forgó alkalmazottak személyes adatainak védelmének biztosítása mellett;
 - a bíróságok és ügyészségek nevének, a munkaprogram és a legfontosabb adminisztratív információk fordítása és feltüntetése azokon a településeken, ahol a magyar kisebbség aránya jelentős (az összlakosság legalább 20%-a);
 - az igazságszolgáltatás és más szociális viszonyok szabályozásának kulcsfontosságú területein elfogadott új törvények (pl. az új polgári, büntetőjogi, polgári eljárási, büntetőeljárási törvénykönyv, az új munka törvénykönyv, a szociális párbeszédéről szóló törvény stb.) magyar nyelvre történő fordítása;

- továbbképzések szervezése az igazságszolgáltatásban dolgozó magyar nyelvű fordítók és tolmácsok számára;
- éves jelentés közzététele a magyar nyelv igazságszolgáltatásban történő használatára vonatkozóan.

VI. 10. cikk – Közigazgatási hatóságok és közszolgálati szervek – A 10. cikkben foglalt kötelezettségek elemzése:

- 1) bekezdés (a)(ii), (a)(iii), (a)(iv), (a)(v), (b), (c) albekezdései;
- 2) bekezdés (b), (c), (d), (e), (f), (g) albekezdései;
- 3) bekezdés;
- 4) bekezdés (b), (c) albekezdései;
- 5) bekezdés;

131. 10. cikk – 1. bekezdés – Az állam azon közigazgatási kerületein, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelvet használó személyek száma az alábbi intézkedéseket indokolja, a Felek a nyelvek mindegyike helyzetének megfelelően, abban a mértékben, ahogy az ésszerűen lehetséges, vállalják, hogy:

132. (a)(ii) albekezdés – gondoskodnak arról, hogy a közösséggel kapcsolatban álló tisztviselők a regionális vagy kisebbségi nyelveket használják azokkal a személyekkel fennálló kapcsolataikban, akik hozzájuk ezeken a nyelveken fordulnak, vagy
- részben teljesített vállalás -

(iii) gondoskodnak arról, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók szóbeli és írásbeli kérelmeket ezeken a nyelveken nyújthassanak be, és választ is ezeken a nyelveken kapjanak; vagy
- részben teljesített vállalás -

(iv) gondoskodnak arról, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók írásbeli és szóbeli érrelmeket ezeken a nyelveken nyújthassanak be; vagy;
- részben teljesített vállalás -

(v) să vegheze ca vorbitorii de limbi regionale sau minoritare să poată prezenta ca valabil un document întocmit în aceste limbi; gondoskodnak arról, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók jogérvényesen nyújthassanak be ilyen nyelvű dokumentumot;
- részben teljesített vállalás -

(b) albekezdés - széles körben használt közigazgatási szövegeket és formanyomtatványokat a lakosság számára, regionális vagy kisebbségi nyelveken, illetve kétnyelvű változatokban tesznek közzé;
- nem teljesített vállalás -

(c) albekezdés – megengedik, hogy a közigazgatási hatóságok dokumentumokat regionális vagy kisebbségi nyelven készítsenek.
- nem teljesített vállalás -

133. A lakosságnak szánt formanyomtatványokat és a mindennapi tevékenységhez szükséges adminisztratív szövegeket általában nem fordítják le a regionális vagy kisebbségi nyelvekre, illetve nem léteznek kétnyelvű változatok.
134. Nem létezik ilyen értelmű jogi előírás. Valamennyi dokumentum kizárólag az állam hivatalos nyelvén, vagyis román nyelvén készül.
135. **2. bekezdés** – *Azon helyi és regionális hatóságokat illetően, melyek területén a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók száma az alábbi intézkedéseket indokolja, a Felek vállalják, hogy megengedik és/vagy bátorítják:*
136. **(b) albekezdés** – *a regionális vagy kisebbségi nyelveket használóknak azt a lehetőséget, hogy szóbeli vagy írásbeli kérelmeket ezeken a nyelveken nyújthassanak be;*
- részben teljesített vállalás –
137. **(c) albekezdés** – *a regionális testületek hivatalos dokumentumaikat a regionális vagy kisebbségi nyelveken is közzétegyék;*
- részben teljesített vállalás –
138. **(d) albekezdés** – *a helyi testületek dokumentumaikat a regionális vagy kisebbségi nyelveken is közzétegyék;*
- részben teljesített vállalás –
139. **(e) albekezdés** – *hogyan a regionális testületek közgyűlési vitáiban a regionális vagy kisebbségi nyelveket használják, ami azonban nem zárja ki az állam hivatalos nyelvének/nyelveinek használatát;*
- részben teljesített vállalás –
140. **(f) albekezdés** - *hogyan a helyi testületek közgyűlési vitáiban a regionális vagy kisebbségi nyelveket használják, ami azonban nem zárja ki az állam hivatalos nyelvének/nyelveinek használatát;*
- részben teljesített vállalás -
141. Bár a törvény mindezt lehetővé teszi, a gyakorlatban csak korlátozottan élnek ezzel a lehetőséggel.
- (g) albekezdés** – *a helyneveknél a regionális vagy kisebbségi nyelveken hagyományos és helyes formák használatát vagy elfogadását, ha szükséges a hivatalos nyelv(ek) szerinti elnevezésekkel együttesen használva.*
- részben teljesített vállalás -
142. Bár a törvény ezt lehetővé teszi, a **gyakorlatban nem alkalmazzák**. Például a polgármesteri hivatalok, amelyek kötelesek a településnevek kétnyelvű feltüntetését biztosítani, nem különítik el a szóban forgó intézkedéshez szükséges pénzalapokat.
143. Előfordult, hogy a rendőrség megbírságolta azokat a polgármestereket, akik a település nevét a helység bejáratánál és kijáratánál lévő közúti jelzőtáblákon két nyelven is feltüntették. Például, 2013-ban a helyi rendőrség háromszor bírságolta meg Csíkszereda polgármesterét, Ráduly Robertet, mivel ezt szabálysértésnek tekintette.
144. **3. bekezdés** – *A közigazgatási hatóságok vagy az ő nevükben tevékenykedő más személyek által működtetett közszolgálati szerveket illetően a Szerződő Felek a regionális vagy kisebbségi*

nyelvek használatának területein e nyelvek mindegyike helyzetének megfelelően, abban a mértékben, ahogyan az ésszerűen lehetséges, vállalják, hogy:

145. (a) **albekezdés** – gondoskodnak arról, hogy használják a regionális vagy kisebbségi nyelveket a szolgáltatások nyújtásakor; vagy
- részben teljesített vállalás –
146. (b) **albekezdés** – megengedik a regionális vagy kisebbségi nyelveket használóknak, hogy kérelmet ezeken a nyelveken terjesszenek elő, és úgy is kapjanak rá választ; vagy
- részben teljesített vállalás –
147. (c) **albekezdés** - megengedik a regionális vagy kisebbségi nyelveket használóknak, hogy kérelmet ezeken a nyelveken terjesszenek elő.
- részben teljesített vállalás -
148. 4. **bekezdés**: Az 1-3. bekezdések közül általuk elfogadott rendelkezések végrehajtására tekintettel a Felek vállalják, hogy az alábbi intézkedések közül egyet vagy többet meghoznak:
149. (b) **albekezdés** – elegendő számú köztisztviselő és más közalkalmazott foglalkoztatása, és ha szükséges, képzése;
- nem teljesített vállalás –

Nem léteznek a köztisztviselők és más közalkalmazottak képzését célzó programok.

150. (c) **albekezdés** – azoknak az igényeknek a lehetséges mértékű kielégítése, melyek arra irányulnak, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatának területein a regionális vagy kisebbségi nyelvet ismerő köztisztviselőket nevezzenek ki.
- részben teljesített vállalás -
151. Nem léteznek nyilvános adatok ilyen értelmű igénylésekre és kinevezésekre vonatkozóan.
152. 5. **bekezdés** - A Felek vállalják, hogy megengedik a családneveknek az érdekeltek kérésére a regionális vagy kisebbségi nyelveken történő használatát és felvételét.
- teljesített vállalás-
Nem léteznek korlátozások ezen a területen.

A gyakorlati alkalmazással kapcsolatos problémák, AVAGY
hogyan vált Románia a nemzeti kisebbségek (magyar kisebbség) jogait a helyi közigazgatásban
és decentralizált intézményekben mellőző országgá

A belső jogszabályokkal kapcsolatos szempontok

153. Románia az Alkotmányban, az organikus és rendes törvényekben, illetve a törvények alkalmazásáról rendelkező előírásokban biztosítja a nemzeti kisebbségek anyanyelve használatát, szóban és írásban, a helyi közigazgatási hatóságokkal és a dekoncentrált közszolgálatokkal való kapcsolatokban.
154. **Románia Alkotmánya** 120. cikke 2) bekezdésének értelmében „Azokban a területi közigazgatási egységekben, ahol az egy nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok aránya jelentős, biztosítják az illető nemzeti kisebbség anyanyelvének használatát, szóban és írásban, a helyi közigazgatási hatóságokkal és a dekoncentrált közszolgálatokkal való kapcsolatokban, az alaptörvény feltételei között”.

- 155.** A helyi közigazgatásról szóló 215/2001. sz. törvény 19. cikke, amely a nemzeti kisebbségek anyanyelvének a közigazgatási egységekkel fenntartott kapcsolatokban történő használata vonatkozásában alkalmazandó általános jognak tekinthető, előírja, hogy „Azon területi-közigazgatási egységekben, ahol a nemzeti kisebbségekhez tartozó állampolgárok számaránya meghaladja az összlakosság 20%-át, a helyi közigazgatási hatóságoknak, az ezeknek alárendelt közigazgatási egységeknek, valamint a dekoncentrált közszolgálatoknak biztosítaniuk kell az anyanyelv használatát is a velük fenntartott kapcsolatokban, az Alkotmány, a jelen törvény és a Románia által szerződő félként aláírt nemzetközi egyezmények előírásainak megfelelően”.
- 156.** A fenti cikk kiegészítéseként a 76. cikk 2) bekezdése megállapítja, hogy: „Azon területi-közigazgatási egységekben, ahol valamely nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok számaránya meghaladja az összlakosság 20%-át, a helyi közigazgatási hatóságokkal, a szakapparátussal, illetve a helyi tanácsnak alárendelt szervezetekkel való kapcsolattartásuk során az illető személyek anyanyelvükön is fordulhatnak ezekhez, akár szóban, akár írásban, válasza pedig mind román nyelven, mind pedig anyanyelvükön jogosultak”.
- 157.** A helyi közigazgatásról szóló 215/2001. sz. törvény 76. cikke 3) bekezdése értelmében „a közönséggel való kapcsolattartást feltételező állásokba az illető nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok anyanyelvét ismerő személyeket is alkalmazni kell”.
- 158.** A helyi közigazgatási hatóságok továbbá:
- **biztosítaniuk kell a települések és az alárendeltségükben működő közigazgatási egységek nevének az illető nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok anyanyelvén való feliratozását, illetve**
 - **a közérdekű hirdetéseknek az illető nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok anyanyelvén való kifüggesztését is –76. cikk 4) bekezdése.**

A helyi közigazgatási törvény értelmében a helyi közigazgatási hatóságok kötelesek:

- **a tanács üléseinek napirendjét a kisebbségek nyelvén is közölni (39. és 94. cikk),**
- **a szabályozó jellegű határozatokat a nemzeti kisebbségek nyelvén is ismertetni kell (50. cikk),**

159. A 2001. november 27-i 1206. sz. kormányhatározat²² elfogadta a helyi közigazgatásról szóló 215/2001. sz. törvényben foglalt, a nemzeti kisebbségek tagjai anyanyelvének a helyi közigazgatásban történő használatának jogával kapcsolatos előírások alkalmazásának szabályait.

A 1206/2001. sz. határozat értelmében azokban a területi közigazgatási egységekben, ahol valamely nemzeti kisebbség számaránya meghaladja az összlakosság **20%-át**, joguk van az alábbiakhoz:

- **a helyi vagy megyei tanács üléseinek napirendjéről és ezek határozatairól az anyanyelvükön is értesülni – 2. cikk 1) bekezdése;**
- **a helyi közigazgatási szervekhez, a helyi és megyei tanácsok szervezetéhez anyanyelvükön fordulni, írásban vagy szóban, illetve választ kapni mind román nyelven, mind anyanyelvükön – 2. cikk 2) bekezdése;**
- **a települések nevének az illető nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok anyanyelvén való feliratozását – 4. cikk 1) bekezdése. A helységnevet a román elnevezést tartalmazó helységnevtáblán kell feltüntetni, mind a település bejáratánál, mind annak kijáratánál – 11. cikk 1) bekezdése;**
- **a közigazgatási egységek nevének a kisebbség anyanyelvén való feliratozása, illetve**
- **a közérdekű hirdetéseknek a kisebbség anyanyelvén való kifüggesztése – 4. cikk 2) bekezdés;**

²² Románia Hivatalos Közlönye 2001. december 7-i 781. számában közzétett 1206. sz. KH

- kérésre a házasságkötési szertartás a kisebbségek anyanyelvén is folyhat, **ha az anyakönyvvezető ismeri az adott nyelvet – 9. cikk 2) bekezdés.**

- 160.** A települések kisebbségi nyelvű neve nem használható a helyi hatóságokkal folytatott hivatalos levelezésben – 1206/2011. sz. KH 10. cikkének 2) bekezdése.
- 161.** A helyi hatóságok közintézményeinek közléseit a román nyelvű közzététellel **megegyező eszközök** segítségével és **ugyanazon határidőn belül kell megvalósítani** – 7. cikk 2) bekezdés.
- 162.** Az anyanyelv helyi közigazgatásban történő használatával kapcsolatos jogok alkalmazásának biztosítása érdekében az adott kisebbség anyanyelvét ismerő személyeket kell **alkalmazni** vagy **külső munkatársak szolgáltatásait kell igénybe venni**, a költségeket pedig a helyi hatóságok költségvetéséből kell fedezni – a 1206/2011. sz. KH 15. és 16. cikke, illetve a köztisztviselők jogi helyzetéről szóló 188/1999. számú törvény 91. cikke.
- 163.** Az anyanyelv helyi közigazgatásban történő használatának biztosításával kapcsolatos kötelezettségek teljesítésének elmulasztása esetén a **prefektusnak, a polgármesternek, a megyei tanács elnökének vagy főtitkárának** bírságot kell alkalmaznia – a 1206/2011. sz. KH 18. cikke.
- 164.** A 340/2004. számú törvény 19. cikke 1) bekezdésének m) pontja kifejezetten előírja a **prefektus feladatai között az anyanyelv használatának biztosítását** a nemzeti kisebbségek tagjai és a decentralizált közszolgálatok közötti kapcsolatokban azokban a területi közigazgatási egységekben, ahol az adott nemzeti kisebbségek aránya meghaladja a 20%-ot.
- 165.** Az elemzés szerint Románia olyan belső jogszabályokat és nemzetközi egyezményeket fogadott el, amelyek látszólag elfogadható keretet hoznak létre az anyanyelv közigazgatásban, helyi és a decentralizált közintézmények szintjén történő használatának tiszteletben tartásához, a vonatkozó jogszabályi előírások értelmezésében és gyakorlati alkalmazásában számos hiányosság figyelhető meg, amelyekről az alábbi részben számolunk be.

Ellentmondásos, következetlen jogszabályok

- 166.** A kisebbségi jogokkal kapcsolatos jogszabályok alkalmazása tekintetében két jelentős hiányosság létezik:
- egyrészt néhány esetben több, látszólag egymásnak ellentmondó jogszabály létezik, ami általában a kisebbségi jogok kedvezőtlen értelmezéséhez és alkalmazásához vezet;
 - másfelől az állam nem monitorozza az említett jogszabályokban szavatolt jogok alkalmazását.
- 167.** Az első problémával kapcsolatban, amint azt már említettük, a közigazgatásról szóló 215/2001. számú törvény megállapítja a kisebbségi jogok kötelező alkalmazásához szükséges minimális küszöbértéket, vagyis azt, hogy a lakosság 20%-ának az adott kisebbséghez kell tartoznia. A törvény természetesen nem tiltja az előírások kedvező értelmezését abban az esetben sem, ha az adott kisebbség nem éri el a 20%-ot. Mindemelllett a román kormány elfogadta a 2001. november 27-i 1206. számú határozatot, amely a 215. számú törvényt kiegészítő, különleges szabály. A határozat 11. cikkének 1) bekezdése megállapítja a szabályokat, amelyek értelmében „azon települések esetében, ahol a kisebbséghez tartozó állampolgárok aránya meghaladja a lakosság 20%-át, a település nevét a kisebbség nyelvén ugyanazon a táblán történik, a román

név alatt, ugyanazzal a betűtípussal, betűmérettel és színnel, a 2. mellékletnek megfelelően (kiemelés tőlünk). Az említett határozat 2. melléklete tartalmazza a szóban forgó településeket.

- 168.** A két jogszabály látszólag ellentmondásos rendelkezéseivel kapcsolatban a legvitatottabb eset Kolozsvár helyzete volt. Bár a 2002-es népszámlálás adatai szerint ezen a településen a magyar közösség aránya a határozat keltének idején nem érte el a 20%-ot, Kolozsvár megjelenik az említett felsorolásban, és ezek szerint a nevét mind románul, mind magyarul fel kell tüntetni. Ennek ellenére az illetékes hatóságok – a 20%-os küszöbértékről szóló 215/2001. számú törvényre hivatkozva, és az 1206/2001. számú határozat rendelkezéseit figyelmen kívül hagyva – nem alkalmazták a jogszabályi rendelkezéseket, és így a település nevét csak románul tüntetik fel.
- 169.** A 2002-ben és 2011-ben módosított határozat továbbra is hatályban van, beleértve a Kolozsvárra vonatkozó rendelkezéseket is, de nem alkalmazzák. A helyi hatóságok arra hivatkoznak, hogy a kormányhatározat, amely alacsonyabb rendű szabályozás, mint a törvény, amely nem módosíthatja az utóbbit. Amint azt említettük, az ellentmondást csak látszólagosnak tekintjük, mivel a 215/2001. számú törvény a kisebbségi jogok alkalmazásának minimális garanciáját írja elő, de nem tiltja azok 20% alatti arány esetén történő alkalmazását. Mi több, Kolozsváron igen jelentős, 50.000 főt számláló magyar közösség él.
- 170.** A második probléma, illetve a törvényben előírt kisebbségi jogok figyelmen kívül hagyása tekintetében, a kétnyelvűség terjesztésében kedvezőtlen tendencia figyelhető meg, például Cikmántor és Gyergyótölgyes esetében, ahol a település nevét korábban magyarul is kiírták, majd ezt később eltávolították.
- 171.** Az említett két eset között átmeneti helyzetben van Aranyosgyéres, amely nem jelenik meg a felsorolásban (a magyarság aránya nem éri el a 20%-ot), de a helyi tanács úgy döntött, hogy a település nevét három nyelven tünteti fel (román, magyar, német). A döntést a prefektus megtámadta, a bíróság pedig helyt adott a kifogásnak, ezért 2013 óta a település neve már csak románul jelenik meg.
- 172.** A bíróságok értelmezése megszorító jellegű, és a gyakorlatban általában az anyanyelv közigazgatásban és decentralizált intézményekben történő használatára vonatkozó nemzeti és nemzetközi jogszabályi előírások alkalmazásának mellőzése felé mutat.

A magyar nyelv használatára kötelezett közintézmények

- 173.** A gyakorlatban általában arra hivatkoznak, hogy a törvény nem alkalmazható az önkormányzati intézmények vagy a decentralizált intézmények esetében. Az önkormányzati intézmények vagy a helyi hatóságoknak alárendelt intézmények azt hozzák fel, hogy nem kötelesek használni a magyar nyelvet.²³
- 174.** További fontos szempont a prefektúráknak az anyanyelv (magyar) használatával kapcsolatos kötelezettségeinek értelmezése. Például a nagyváradi Fellebbviteli Bíróság a 2012. október 2-án, első fokon hozott 294. számú ítéletével arra kötelezte a prefektúrát, hogy biztosítsa a magyar nyelv használatát, és fordítsa le a honlapját erre a nyelvre, de az ítélet megtámadása nyomán a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék 5572/05.06.2013. számú határozata megsemmisítette az elsőfokú bíróság ítéletét. A brassói Fellebbviteli Bíróság 58/F/2013. számú határozata arra kötelezte Kovászna prefektúráját, hogy biztosítsa a magyar nyelv használatát, beleértve a honlapja fordítását is.

²³ Lásd a Diszkriminációellenes Tanács 2012. július 11-i 223. számú határozata.

175. Aggasztónak tartjuk a bíróságok által kialakított esetjogot, amely megszorítóan értelmezi a magyar nyelv használatának biztosítására kötelezett önkormányzati intézmények és a decentralizált intézmények körét. A **prefektus** esetében hangsúlyozzuk, hogy ezt Románia Alkotmány 123. cikke szabályozza az **Önkormányzatok** részben, amely úgy határozza meg, mint a kormány helyi képviselőjét, aki a minisztériumok és a központi közigazgatási szervek helyi decentralizált szolgálatait **vezeti**. Figyelembe véve tehát, hogy a prefektus nem a központi közigazgatás funkcionális része, hanem a kormány helyi képviselője, aki a helyi decentralizált szolgálatokat vezeti, köteles az anyanyelv használatát biztosítani az önkormányzatok és a decentralizált intézmények szintjén – **véleményünk szerint alapvető fontosságú, hogy maga a prefektus biztosítsa a magyar nyelv használatát a saját intézményében.**
176. A bíróságok kettős mércét alkalmaznak abban az esetben, ha az internetes oldalak magyar nyelvre történő fordításának kötelezettségével kapcsolatban kell ítélniük; a bírók arra hivatkoznak, hogy a törvény nem követeli meg kifejezetten a virtuális térben, illetve internetes oldalakon történő közlések anyanyelvre történő fordítását. Ezzel szemben abban az esetben, ha egy polgármesteri hivatal honlapján magyar nyelven megjelent lap lefordításának kötelezettségével kapcsolatban kell ítélniük, a bírók arra hivatkoznak, hogy ez a kötelezettség a virtuális térben történő tájékoztatásra is vonatkozik. (Lásd a marosvásárhelyi Fellebbviteli Bíróság 287/2013. számú ítélete, illetve a bukaresti Fellebbviteli Bíróság 2014. február 21-i 600. számú ítélete.)
177. A bíróságok a közérdekűnek tekinthető információk tekintetében is kettős mércét alkalmaznak. Így például abban az esetben, ha a Kovászna megye prefektúrájának honlapjára vonatkozó kötelezettségről van szó, a bíróság úgy ítéli meg, hogy ez a kötelezettség nem vonatkozik a honlapon az állam hivatalos nyelvén közölt összes információra, hanem csak a hivatalosan közlendő közérdekű információkra.
Ami egy polgármesteri hivatal honlapján magyar nyelven megjelent lap lefordításának kötelezettségét illeti, a bíróság arra hivatkozik, hogy minden közérdekű információt le kell fordítani az állam hivatalos nyelvére. (Lásd a marosvásárhelyi Fellebbviteli Bíróság 287/2013. számú ítélete, illetve a bukaresti Fellebbviteli Bíróság 2014. február 21-i 600. számú ítélete.)
178. A bíróságok által kialakított esetjog nem felel meg a vonatkozó nemzetközi előírásoknak. Például a marosvásárhelyi Fellebbviteli Bíróság 287/2013. számú ítélete szerint Maros megye prefektúrája nem köteles lefordítani magyar nyelvre a honlapján megjelenő tájékoztatást, mivel a „Maros megye prefektúrájának honlapján az állam hivatalos nyelven megjelenő információk **mind a román, mind a magyar nemzetiségű állampolgároknak szólnak, hiszen az ország valamennyi polgára köteles ismerni a hivatalos nyelvet**” – 5. oldal.
A bíróság az anyanyelv (magyar nyelv) használatának jogát abban az esetben alkalmazza, ha az érintett személy nem beszél az állam hivatalos nyelvét. **Ez az értelmezés egyértelműen tagadja a magyar nyelv használatának jogát, és a magyar nemzetiségű román állampolgárok asszimilációjára irányuló intézkedésnek tekinthető.**
179. A bíróság az anyanyelv (magyar nyelv) használatának jogát abban az esetben alkalmazza, ha az érintett személy nem beszél az állam hivatalos nyelvét. **Ez az értelmezés egyértelműen tagadja a magyar nyelv használatának jogát, és a magyar nemzetiségű román állampolgárok asszimilációjára irányuló intézkedésnek tekinthető** (Lásd az 1. mellékletben lévő táblázatot).
180. Egy másik hamis érv, amelyre a gyakorlatban hivatkoznak, az, hogy a különböző minisztériumok vagy központi hatóságok helyi képviselői nem rendelkeznek jogi személyiséggel.

A „Mikó Imre” Jogvédelmi Szolgálat által a hat, jelentős magyar lakossággal rendelkező megye össze decentralizált szolgálatának küldött levélre a szolgálatok azzal védekeztek, hogy nem rendelkeznek jogi személyiséggel, és így a kisebbségi jogokkal kapcsolatos döntések meghozatalához szükséges illetékességgel sem.

181. Javaslataink/kéréseink:

- Egyértelmű szabályozás kidolgozása, amely előírja, hogy minden helyi intézmény vagy decentralizált intézmény (akár rendelkezik jogi személyiséggel, akár nem), amely olyan közigazgatási egység illetékességébe tartozó területen gyakorolja jogköreit, ahol a kisebbséghez tartozó állampolgárok száma eléri a törvényben előírt küszöböt, köteles legyen biztosítani a magyar nyelv használatát;
- a helyi és a decentralizált közhatóságok honlapján történő magyar nyelvű közlések szabályozása;

182. Észrevételek a magyar lakosság százalékos arányával kapcsolatban, amely az anyanyelv területi-közigazgatási egységekben való használatával kapcsolatos jogszabályi előírások alkalmazásához szükséges

183. Véleményünk szerint a kisebbségi lakosságnak a területi-közigazgatási egység összlakosságához viszonyított 20%-os részaránya igen magas, és ennek 10%-ra való csökkentését javasoljuk, mivel Románia magyar lakosságának jelentős része olyan településeken él, ahol a területi-közigazgatási egység összlakosságának 10-20%-át teszi ki.

184. Az adott település kisebbséghez tartozó polgárok számára alapuló, **alternatív küszöbérték** bevezetését kérjük, amely az anyanyelven történő feliratozás, illetve a közszolgáltatások anyanyelven történő biztosításának kötelezettségéhez vezet. Így például azok a települések, ahol egy nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok száma eléri az 5000-et, az önkormányzat és a decentralizált hatóságok kötelesek lennének a település nevét, a helyi közintézmények és a decentralizált intézmények elnevezését két nyelven feltüntetni, és legalább néhány közigazgatási szolgáltatást anyanyelven is biztosítani.

185. A gyakorlatban továbbá megállapítható, hogy azokban a területi-közigazgatási egységekben, ahol a magyarok részaránya nem éri el az összlakosság 20%-át, a helyi közhatóságok nem kezdeményezik a magyar nyelv használatát, még abban az esetben sem, ha ez nem jelent különösebb terhelést a költségvetésre, mint pl. a település nevének kétnyelvű feliratozása. Az elfogadott ítéletek alapján megállapítható, hogy a bíróságok nem ismerik el a helyi közösségek döntéshozatali jogát, illetve azon jogát, hogy lehetővé tegyék az anyanyelv helyi közigazgatásban történő használatát, amennyiben a magyar közösséghez tartozó román állampolgárok aránya nem éri el a 20%-ot.

186. Milyen esetben kötelező biztosítani a magyar nyelv használatát? Miben áll ez a kötelezettség?

A gyakorlatban a területi-közigazgatási egységek elutasítják a magyar nyelv használatát, ha a nemzeti kisebbséghez tartozó román állampolgár ismeri az állam hivatalos nyelvét. Így például Marosvásárhely polgármestere elutasította, hogy magyarul is válaszoljon egy magyar nemzetiségű román állampolgárnak, arra hivatkozva, hogy az illető ismeri a román nyelvet, vagyis azt a nyelvet, amelyen a választ megfogalmazták, így semmilyen sérelem nem érte.²⁴ A marosvásárhelyi Fellebbviteli Bíróság azonban elfogadta a polgármester indoklását, és semmisnek nyilvánította a DET határozatát, amelyben az megállapította, hogy a polgármester

²⁴ Lásd a Diszkriminációellenes Tanács 2010. június 2-i 94. sz. határozatát

hátrányos megkülönböztetést követett el, mivel sorozatosan megtagadta, hogy magyarul is válaszoljon a magyar kisebbséghez tartozó román állampolgároknak.²⁵

187. Mindemellett a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék 6048/14.12.2011. számú határozatával megsemmisítette a marosvásárhelyi Fellebbviteli Bíróság 60/2011. számú határozatát, és megállapította, hogy a marosvásárhelyi polgármester hátrányos megkülönböztetést követett el, mivel sorozatosan megtagadta, hogy magyarul (is) válaszoljon a magyar kisebbséghez tartozó román állampolgároknak. Hasonlóképpen a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék jogerősen megállapította, hogy a magyar kisebbséghez tartozó román állampolgároknak jogukban áll anyanyelvüket használni a helyi közigazgatásban, függetlenül attól, hogy ismeri vagy sem az állam hivatalos nyelvét.
188. Előfordul, hogy a magyar nyelvnek a helyi vagy megyei tanács ülésein való használatához ellenségesen viszonyulnak. Például Marosvásárhelyen feszült légkör alakult ki a magyar tanácsosok, illetve az alpolgármester és néhány román tanácsos között. Az utóbbiak többször is felháborodtak azon, hogy az üléseken a magyar nyelvet is használták arra hivatkozva, hogy a tolmácsolás felesleges és nehézkes, és azt követelték, hogy minden résztvevő Románia egyetlen hivatalos nyelvét használja.

Ami azokat a nyilvános információkat illeti, amelyeket anyanyelven is kötelező közölni, szükséges jeleznünk azt a téves értelmezést, miszerint ez a kötelezettség csupán a hivatalosan közölt közérdekű információkra vonatkozik, amelyeket az 554/2001. számú törvény 5. cikke kifejezetten és megszorító jelleggel ír elő.²⁶ Megállapítható, hogy azok a bíróságok, amelyek megkövetelik a helyi hatóság honlapján magyar nyelven közölt anyagok fordítását, kettős mércét alkalmaznak. (Lásd a marosvásárhelyi Fellebbviteli Bíróság 287/2013. számú ítéletet és a bukaresti Fellebbviteli Bíróság 2014. február 21-i 600. számú ítéletet.)

189. **A vonatkozó jogszabályok alkalmazásához szükséges emberi és anyagi erőforrások biztosítása**

A magyar nyelv közigazgatásban való használatával kapcsolatos jogszabályi előírások alkalmazásának elmulasztását leggyakrabban a következőkkel indokolják: a jogszabályok hiányos ismerete, az emberi és anyagi erőforrások hiánya.

Sok esetben az állam nem rendelkezik a kétnyelvűség decentralizált közintézményekben történő biztosításához szükséges költségvetéssel, de ha ez még ingyenesen is biztosítható lenne, egyéb akadályok is megjelennek. Például, a csíkszeredai polgármestert, Ráduly Róbert Kálmánt azért büntették meg, mert a város főépítési munkakörének betöltését a magyar nyelv ismeretéhez kötötte.

190. Erre vezethető vissza az is, hogy a decentralizált közintézmények többsége nem rendelkezik magyar nyelvű honlappal.
191. A Diszkriminációellenes Tanács vizsgálata során az emberi erőforrások hiányára, a szakszemélyzet alkalmazásának ellehetetlenítésére és a költségvetés hiányára hivatkoztak.²⁷
192. Az **emberi erőforrások** tekintetében, szükséges megjegyeznünk, hogy jelenleg **nem léteznek adatbázisok azokról a köztisztviselőkről, akik rendelkeznek a magyar nyelven történő munkavégzéshez szükséges képesítéssel**, az ezen a területen szükséges emberi erőforrásokról, illetve a szóban forgó személyek folyamatos képzésének lehetőségeiről. Nem fogadhatjuk el a

²⁵ Lásd a marosvásárhelyi Fellebbviteli Bíróság közigazgatási részlegének 2011. március 1-jei 60. számú határozatát.

²⁶ Lásd Kovászna megye prefektúrájának indoklását a 58/F/2013. számú határozat 2. oldalán.

²⁷ Lásd a Diszkriminációellenes Tanács 2013. július 11-i 223. számú határozatát

román hatóságok indoklását, miszerint a személyes adatok védelme elvének megsértése nélkül nem lehet statisztikai adatokat gyűjteni a kisebbségi nyelv ismeretéről. Ezek az adatbázisok az Európai Parlament és a Tanács 95/46/EK irányelvének 6. és 7. cikkében előírt feltételekkel, illetve a személyek személyes adatainak feldolgozásával és az említett adatok szabad forgalmával kapcsolatban védelméről szóló 667/2001. számú törvény előírásaival összhangban összeállíthatók.

- 193.** Az esetjog nem felel meg a vonatkozó nemzetközi előírásoknak, és általában úgy értelmezi a törvényt, hogy a köztisztviselők alkalmazásának kötelezettsége csak az **ügyfélszolgálati munkakörök**, és nem a **lakossággal kapcsolatos feladatok ellátását, illetve az azzal való kapcsolattartást feltételező munkakörök** esetében áll fenn.
- 194.** A bíróságok nem fogadják el, hogy a magyar nyelv ismerete valódi, hiteles szakmai követelmény lehet a köztisztviselői munkakörök betöltéséhez, abból a téves feltételezésből kiindulva, hogy a magyar nyelvet csak a magyar kisebbséghez tartozó román állampolgárok ismerhetik. Következésképpen a bíróság hátrányos megkülönböztetésnek tekintette azt, hogy a Kovászna megyei könyvtár vezetői munkakörének betöltését a magyar nyelv és kultúra ismeretéhez kötötték (a megye lakosságának 73%-a magyar).²⁸
- 195.** Példaként megemlítenénk a bíróságok által kialakított aggasztó esetjogot: a marosvásárhelyi Fellebbviteli Bíróság 2013. február 5-i 53. számú jogerős ítélete, amely megállapítja, hogy a megyei kórház vezetői munkakörének betöltésének a magyar nyelv ismeretéhez való kötése hátrányos megkülönböztetést jelent. A bíróság alapvető hibát követ el a hatályos törvények értelmezésében akkor, amikor a román nyelvet a törvény által védett kisebbségi nyelvnek tekinti Hargita és Kovászna megyében, és azt állítja, hogy a magyar nyelv ismeretének megkövetelése bármilyen szinten sérti a románok azon jogát, hogy anyanyelvüket használják a helyi közigazgatásban – lásd az ítélet 7. oldalát.
- 196.** Hasonlóképpen, a bíróság hátrányos megkülönböztetésnek tekintette azt, hogy a helyi hatóság megkövetelte a magyar nyelv középszintű ismeretét egy olyan község polgármesteri hivatalának főtitkári munkakörének betöltéséhez, ahol a lakosság 70%-a magyar nemzetiségű román állampolgár – a Legfelsőbb Semmitő- és Ítélszék 6324/25.09.2013. számú határozata.
- 197.** Szintén aggasztóak Kovászna prefektusának intézkedései, aki felszólította Nagybacon Polgármesteri Hivatalát, hogy távolítsa el az épületéről a „**községháza**” feliratot, amely a magyar közösségekben használt hagyományos, történelmi kifejezés, és amely 1905 óta látható az épületen. Hasonló pereket indítottak a „**városháza**” vagy „**megyeháza**” magyar felirat eltávolítása céljából is.
- 198.** A helyi hatóságok költségvetésének hiánya vagy elégtelen volta **nem megfelelő indok a hátrányos megkülönböztetés elfogadására**, amely a közérdekű információk (beleértve például az internetes oldalak) anyanyelven történő elérésének alkotmányos jogától való megfosztással járna. A hatóságok egyáltalán nem élnek a magyar nyelv közigazgatásban történő használatával összefüggő szolgáltatások kiszervezésének lehetőségével.

A vonatkozó jogszabályok alkalmazásának monitorozása, ellenőrzése, szankcionálása

- 199.** Románia nem vezetett be a magyar nyelv közigazgatásban való használatáról szóló törvény alkalmazásának monitorozására, ellenőrzésére alkalmas hatékony rendszert. Nem tett közzé

²⁸ Lásd a Diszkriminációellenes Tanács 775/2008. számú határozatát, amely a Legfelsőbb Semmitő- és Ítélszék határozata nyomán jogerős maradt.

éves jelentéseket a kisebbségi nyelvek közigazgatásban történő használatáról szóló törvény alkalmazására vonatkozóan, amely tartalmazza a következő adatokat: azon esetek száma, amelyekben a magyar nyelvet írásban vagy szóban használták, a magyar nyelven történő munkavégzéshez szükséges képesítéssel rendelkező köztisztviselők száma, a helyi közérdekű jogszabályok száma, a szóban forgó tevékenységekre szánt költségvetés, a magyar nyelven nyújtott szolgáltatások minőségével foglalkozó elemzés, illetve az említett szolgáltatások javítását célzó javaslatok.

- 200.** Bár a magyar nyelv közigazgatásban való használatával kapcsolatos jogszabály alkalmazásának elmulasztásának ellenőrzése és szankcionálása a prefektúrák feladatai közé tartoznak, nem foglalkoznak ezzel a problémával. Így például a Diszkriminációellenes Tanácshoz több mint 60 helyi hatóság honlapjának fordításával kapcsolatban 2012 augusztusában benyújtott panasz rendezése során Kovászna prefektúrája kijelentette, hogy a hirdetések és közérdekű információk két nyelven történő közlésével kapcsolatos problémákat a következő ellenőrzések során vizsgálják meg.

Gyakorlati alkalmazás

- 201.** Az adatok arra utalnak, hogy Románia nem biztosítja az egyezmény 10. cikkének alkalmazását. Így például a Diszkriminációellenes Tanács 2012. július 11-i 223. számú határozata, amely egy panasz rendezése során több mint 60 helyi intézmény és hatóság honlapja (beleértve tehát az adott hatóságok határozatainak, a formanyomtatványok, űrlapok, a közérdekű hirdetések stb.) fordítására vonatkozó kötelezettséget elemezte, megállapította, hogy az ellenőrzött intézmények közül egyik sem tett eleget annak a törvényben megszabott kötelezettségének, hogy az információkhoz való hozzáférést egyenlő módon, magyarul is biztosítsa a magyar közösség tagjai számára. A DET úgy döntött, hogy a módosított 137/2000. számú kormányrendelet 2. cikkének 1) bekezdése értelmében a következők esetében a prefektúra tevékenységével kapcsolatos közérdekű információkat tartalmazó internetes oldalak magyar nyelvű fordításának hiánya hátrányos megkülönböztetést jelent: Maros, Szatmár, Bihar és Szilágy megye prefektúrája, Szatmár, Bihar és Szilágy megye tanácsa, Kovászna, Hídvég, Maroshévíz, Galócás, Gyergyótölgyes, Vasláb, Ludas, Ádámos, Fehéregyháza, Szászbogács, Bánd, Breáza, Mezőcsávás, Maroskeresztúr, Vámosgálfalva, Jedd, Marosszentkirály, Magyarszentpál, Nagysármás, Mezősámsond, Vajdaszentivány, Tasnád, Erdőd, Bogdánd, Batiz, Érkávás, Oláhcsaholy, Királydaróc, Nagykolcs, Halmi, Mikola, Szatmárudvari, Avasújváros, Péterháza, Szilágyper, Szödemeter, Csanáros, Vámfalu, Szatmárhegy, Margitta, Vedresábrány, Bálc, Bors, Vámosláz, Érkörtvélyes, Várasfenes, Mezőtelegd, Szilágycseh, Szilágyosmlyó, Kozmaalmás, Benedekfalva, Kraszna, Cigányi, Alsófüld önkormányzata.
- 202.** Egy másik ügyben a DET megállapította, hogy Kovászna megye 30 helyi hatósága és decentralizált intézménye nem tesz eleget azon kötelezettségének, hogy az adott intézmény nevét magyarul is feltüntesse, míg 23 szentgyörgyi székhelyű hatóság szolgálatai egyáltalán nem tették közé magyarul a közérdekű információkat és hirdetéseket és/vagy a munkaprogramot vagy az ügyfélszolgálat programját, illetve a hirdetéseket csak részben tették közé két nyelven, amelyek közül néhány csak az állam hivatalos nyelvén (románul) került közlésre – lásd a DET 2012. augusztus 1-jei 244. számú határozatát.
- 203.** Ami az utcaneveket illeti, megállapítható, hogy a helyi hatóságok nem fordítják le ezeket, vagy olyan helyzetben vannak, mint a nagyváradi polgármesteri hivatal, amely a román polgárok kérésére jóváhagyta egy utca nevének megváltoztatását csupán azért, mert az adott utca egy magyar személyiség nevét viselte. A nagyváradi polgármesteri hivatal továbbá az „Olosig” – „Olaszi” Park nevét a város történelmétől idegen névre változtatta. Sok esetben az utcák, terek,

sétányok stb. nevét nem fordítják le helyesen. Például, Marosvásárhely központja a „**P-ța Trandafirilor tér**” nevet viseli – a „*Trandafirilor*” helyes magyar fordítása „*Rózsák*” lenne.

204. Kovászna és Hargita megyék helyi közhatóságainak több mint 90%-a biztosítja az intézmény nevének magyar nyelvű feltüntetését is. Nem biztosítják azonban a magyar nyelvű formanyomtatványok használatát.

Ebben a két megyében a decentralizált közszolgálatok nagyrészt biztosítják az intézmény nevének magyar nyelvű feltüntetését is. Nem biztosítják azonban a határozatok és nyilvános dokumentumok fordítását, és nem léteznek magyar nyelvű formanyomtatványok. Mindeddig egyetlen decentralizált intézmény honlapját fordították le magyar nyelvre.

205. Következtetések és javaslatok / kérések

A fentiek alapján megállapítható, hogy Románia nem teljesíti a Karta 10. cikkében vállalt kötelezettségeket, ezért a következőket javasoljuk/kérjük:

- Az alábbiakat tartalmazó adatbázis létrehozása:
 - a magyar nyelv használatának biztosítására törvényben kötelezett adminisztratív egységek;
 - az anyanyelv használatának biztosítására kötelezett közintézmények és decentralizált intézmények;
 - azon köztisztviselők száma, akik beszélnek magyarul/nyelvismeret szintje; a magyar nyelv használatára vonatkozó kérelmek száma;
- Rendszeres (éves) jelentés kidolgozása és közzététele az anyanyelv közigazgatásban történő használatának tiszteletben tartására vonatkozóan;
- A nemzeti kisebbségek/a magyar kisebbség nyelve használatának biztosításával kapcsolatos törvényes kötelezettségek teljesítésére vonatkozó Útmutatás kidolgozása;
- A közigazgatási egységekben használt formanyomtatványok és űrlapok magyar nyelvű fordítását tartalmazó katalógus kidolgozása;
- Egy részleg létrehozása a Köztisztviselők Országos Ügynökségének keretében, amelynek feladata az emberi erőforrások biztosításával kapcsolatos szempontok összehangolása az önkormányzati hatóságok szintjén a vonatkozó jogszabályok alkalmazásában;
- Az anyanyelv közigazgatásban való használatával kapcsolatos törvényes kötelezettségekkel foglalkozó tantárgyak kötelező bevezetése a közhivatalok betöltésével és a köztisztviselők előléptetésével kapcsolatos vizsgatervbe;
- Egyértelmű szabályozás kidolgozása, amely előírja, hogy **minden helyi intézmény vagy decentralizált intézmény (akár rendelkezik jogi személyiséggel, akár nem), amely kizárólag abban a közigazgatási egység illetékességébe tartozó területen gyakorolja jogköreit**, ahol a kisebbséghez tartozó állampolgárok száma eléri a törvényben előírt küszöböt, **köteles legyen biztosítani a magyar nyelv használatát**;
- A nemzeti kisebbségeknek a közigazgatási egység teljes lakosságához viszonyított arányát, amely ahhoz szükséges, hogy az anyanyelv használatára vonatkozó előírásokat kötelező legyen alkalmazni, 20%-ról 10%-ra kell csökkenteni;
- Az adott település kisebbséghez tartozó polgárok számára alapuló, **alternatív küszöbérték** bevezetése, amely az anyanyelven történő feliratozás, illetve a közszolgáltatások anyanyelven történő biztosításának kötelezettségéhez vezet. Így például azok a települések, ahol egy nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok száma eléri az 5000-et, az önkormányzat és a decentralizált hatóságok kötelesek lennének a település nevét, a helyi közintézmények és a decentralizált intézmények elnevezését két nyelven feltüntetni, és legalább néhány közigazgatási szolgáltatást anyanyelven is biztosítani.
- A szankciórendszer alkalmazása a vonatkozó jogszabályi előírások megsértése esetén;

VII. 11. cikk - Tömegtájékoztatási eszközök – általános szempontok

11. cikk - Tömegtájékoztatási eszközök:

- 206. 1. bekezdés** - A regionális vagy kisebbségi nyelvek használói számára, e nyelvek használatának területein, és e nyelvek mindegyike helyzetének megfelelően, abban a mértékben, ahogy a közhivatalok közvetlen vagy közvetett módon hatáskörrel, hatósági jogkörrel vagy szereppel bírnak e területen, és tiszteletben tartva a tömegtájékoztatási eszközök függetlenségének és autonómiájának elveit, a Felek vállalják, hogy:
- 207. (ii) albekezdés** - bátorítják és/vagy megkönnyítik legalább egy-egy, a regionális vagy kisebbségi nyelveken sugárzó rádióállomás és televíziós csatorna létesítését, vagy;
- nem teljesített vállalás -
- 208.** Romániában nem létezik a román állam által támogatott rádióadó. Nem létezik a román állam által támogatott magyar nyelven sugárzó televíziós csatorna sem.
- 209. (b)(i) albekezdés** – bátorítják és/vagy megkönnyítik legalább egy, a regionális vagy kisebbségi nyelveken sugárzó rádióállomás létesítését;
- részben teljesített vállalás -
- 210. (c)(i) albekezdés** – bátorítják és/vagy megkönnyítik legalább egy, a regionális vagy kisebbségi nyelveken sugárzó televíziós csatorna létesítését;
- részben teljesített vállalás -
- 211. (d) albekezdés** – bátorítják és/vagy megkönnyítik regionális vagy kisebbségi nyelvű audiovizuális műalkotások készítését és terjesztését;
- részben teljesített vállalás
- 212. (e)(i) albekezdés** – bátorítják és/vagy megkönnyítik legalább egy, regionális vagy kisebbségi nyelveket használó sajtóorgánum létesítését és/vagy fenntartását;
- nem teljesített vállalás -
- 213.** Nem létezik részben vagy teljesen a román állam által finanszírozott sajtóorgánum.
- 214. (f)(i) albekezdés** – ha jogszabály lehetővé teszi általában a tömegtájékoztatás pénzügyi támogatását, fedezik a regionális vagy kisebbségi nyelveket használó tömegtájékoztatási eszközök többletköltségeit;
- részben teljesített vállalás -
- 215. (g) albekezdés** - támogatják regionális vagy kisebbségi nyelveket használó tömegtájékoztatási eszközök számára újságíróknak és egyéb személyzetnek a képzését.
- részben teljesített vállalás -
- 216. 2. bekezdés** – A Felek vállalják, hogy biztosítják a szomszédos országokból egy regionális vagy kisebbségi nyelvvel azonos vagy hasonló nyelven készült rádió- és televízióadások közvetlen vételének szabadságát, és nem támasztanak akadályt a szomszéd országok ilyen nyelvű rádió- és televízióadásainak tovább sugárzása elé. Ezen túlmenően gondoskodnak arról, hogy egy regionális vagy kisebbségi nyelvvel azonos vagy ahhoz hasonló nyelven gyakorolt szólásszabadság és az információáramlás szabadsága elé az írott sajtót illetően semminemű korlátozás ne tétessék. Fent említett szabadságjogok gyakorlása, mivel az kötelezettségeket és felelősséget is tartalmaz, a nemzetbiztonság, a területi integritás vagy a közbiztonság, a közrend védelme és a bűncselekmények elkövetésének megakadályozása, az egészség vagy a közérkölc védelme, mások jó hírnevének és jogainak védelme, bizalmas jellegű információk kiszivárgásának megakadályozása, vagy az igazságszolgáltatás tekintélye és pártatlanságának

biztosítása érdekében a törvény által előírt, egy demokratikus társadalomban szükséges eljárási szabályoknak, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak rendelhető alá.

- részben teljesített vállalás –

217. 3. bekezdés - A Felek gondoskodnak arról, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók érdekeit képviseltesék vagy vegyék tekintetbe a törvényeknek megfelelően esetleg létrehozott, a tömegtájékoztatási eszközök szabadságát és pluralizmusát garantáló testületekben.

- részben teljesített vállalás –

Elemzés

218. Bár Romániában mind a közszolgálati televízió, mind a közszolgálati rádió számos adóval, nagy teljesítményű felszereléssel, megfelelő anyagi és emberi erőforrással rendelkezik, a magyar nyelvű szerkesztőségek működése az esetek többségében sok kívánnivalót hagy maga után, hátrányokkal küzdenek, és számos nehézséggel szembesülnek mindennapi tevékenységük során.

Közszolgálati televízió – TVR

219. A közszolgálati Román Televízió jelenleg öt csatornával rendelkezik (TVR1, TVR2, TVR3, TVR International, TVR HD) és öt regionális stúdióval rendelkezik (Kolozsváron, Temesváron, Marosvásárhelyen, Jászvásárban és Krajován).

220. Bár a csatornák száma több mint elégséges, a magyar nyelven sugárzott műsorok száma igen korlátozott. Általában megállapítható, hogy a nemzeti kisebbségek nyelvén készülő műsorokat távolról sem főműsoridőben, hanem a legalacsonyabb nézettségű időszakban, vagyis a kora délutáni, déli vagy késő éjszakai órákban sugározzák. Hasonlóképpen elmondható, hogy bár a közszolgálati televízió törekvést mutat a nemzeti kisebbségeknek szánt műsorok megvalósítására, egyáltalán nem veszi figyelembe a méltányos képviseletet, a pozitív megkülönböztetést vagy akár a számszerű kritériumokat.

Magyar adás az Egyesen – TVR1

- hétfői, illetve keddi adás: 15:30 - 17:00 (minden adás tényleges időtartama: 78 perc)

- csütörtöktől csütörtökig: 13:00 - 14:00 (tényleges időtartam: 48 perc)

Kisebbségek kultúrája – TVR 2

- csütörtöki, illetve pénteki adás: 14:30 - 15:00 (minden adás tényleges időtartama: 24 perc)

A magyar tagozat csapata szerdánként saját műsoraiból válogatást állít össze a marosvásárhelyi TVR műsora számára.

221. A TVR műsora szerint 2013-ban a magyar tagozat hetente összesen 300 percnyi műsort állít össze a TVR1, TVR2 és TVR3 számára. A magyar nyelvű műsorok sugárzásának időpontja: A magyar tagozat csapata továbbá szerdánként saját műsoraiból válogatást állít össze a marosvásárhelyi TVR műsora számára.

222. A 2012. évi helyzethez képest, amikor a magyar nyelven sugárzott műsorok hetente csupán 245 percet tettek ki, a műsoridő növekedése figyelhető meg (heti 300 perc). Ez a Román Televíziótársaság átszervezési tervének köszönhető, mivel a TVR Info és a TVR Cultural csatornák megszüntetése következtében a műsorokat átcsoportosították. Ezen kívül a magyar közösségnek szánt műsorok töredezettsége ellehetetleníti például a színházdarabok és a filmek sugárzását, mivel ezek időtartama meghaladja a magyar adás műsoridejét.

Regionális stúdiók

- 223.** A kolozsvári studio (TVR CLUJ) műsorszórási területe az ország észak-nyugati részét fedi le, a regionális műsorokat azonban analóg rendszerben sugározzák, ami teljesen meghaladott a XXI. században, és már senki nem használ hagyományos TV antennákat. Nem ellenőrizhető, hogy a regionális műsorok bekerülnek-e a kábeltelevíziók programjába; a közszolgálati televízió nem rendelkezik konkrét adatokkal erre vonatkozóan, ezért nem lehet megállapítani, hogy hányan néztek meg (végfelhasználók száma) egy bizonyos műsort, és ez érvényes a nemzeti kisebbségek műsoraira is.
- 224.** A kolozsvári regionális studio magyar nyelvű műsorait naponta sugározzák, hétfőtől szombatig, 16.00 és 17.00 óra között, így a magyar nézők naponta egy órát nézhetnek anyanyelvükön sugárzott műsorokat.
- 225.** A marosvásárhelyi regionális studio által készített műsorokat a székelyföldi nézőknek kellene látniuk, de a műsorszórás az előbbieken említett technikai okokból nehézségekbe ütközik. Az azonban minden bizonyossággal megállapítható, hogy a székelyföldi magyar közösségnek szánt műsorok időtartama távolról sem tükrözi a régióban élő magyarság arányát. Ahhoz képest, hogy a marosvásárhelyi studio műsorszórási területe Maros (a magyarság aránya: 36,46%), Hargita (a magyarság aránya: 82,9%) és Kovászna (a magyarság aránya: 71,59%) megyéket foglalja magába, a studio csupán napi egy órát szán a magyar nyelvű műsoroknak, hétfőtől péntekig 17:00 és 18:00 óra között, illetve két órát hétfőn, reggel 8:00 és 10:00 óra között.
- 226.** A temesvári regionális studio, amely műsorszórási területe Bánátot fedi le, csupán heti egy 50 perces magyar nyelvű műsorral jelentkezik.
- 227.** A TVR3 studiot néhány éve hozták létre azzal a céllal, hogy a regionális studiok műsorait átvegye, illetve román nyelvű és a nemzeti kisebbségek nyelvén készült műsorokat sugározzon. A magyar nyelvű műsorok azonban a studio létrehozása óta kedvezőtlen időpontokban kerülnek sugározni. A bukaresti studio magyar nyelvű műsora, „Együtt” pénteken 11:50 órától látható (tényleges időtartam: 48 perc); a kolozsvári magyar szerkesztőség 50 perces műsorait kedden és csütörtökön sugározzák, 11:50 és 12:40 között. A marosvásárhelyi studio hétfőn, míg a temesvári studio szerdán sugároz, ugyanabban az időpontban.
- 228.** Következésképpen elmondható, hogy az egyetlen közszolgálati televízió a magyar nyelvű műsorokat kora délután sugározza, amikor a nézők többsége nyugdíjas.

Közszolgálati rádióadó

- 229.** A Román Rádiótársaság számos országos műsorszórási frekvenciával rendelkezik, amelyek a rövid, közép- és hosszú hullámhosszon foghatók, illetve interneten hallgathatók (Radio România Actualități, Antena Satelor, Románia Cultural, Románia Muzical, Románia Internațional, Radio Chișinău, eTeatru.ro, Radio 3 Net „Florian Pittiș”, Teatrul Național Radiofonic). Ami a regionális studiok műsorszórási területét illeti, a kínálat szintén igen gazdag (Románia Regional, București FM, Radio Cluj, Radio Constanța, Radio Vacanța, Radio Craiova, Radio Iași, Radio Reșița, Radio Târgu Mureș, Radio Timișoara). A studiok és műsorok nagy száma ellenére a magyar nyelvű műsorok száma ebben az esetben is igen alacsony.
- 230.** Ennek ellenére a rádióadók helyzete sokkal jobb, mint a televízióadóké. A változás csupán 2013 tavaszán következett be, amikor hosszas tárgyalások és egyezkedések után, a marosvásárhelyi studio két külön frekvencián kezdett sugározni, az egyiket románul, a másikat magyarul. Az említett év tavaszáig azonban a két szerkesztőség ugyanazon a frekvencián osztozott, ami számottevően megnehezítette a műsorkövetési szokások kialakítását, mivel a két szerkesztőség műsorai többször is váltakoztak egy nap folyamán. Ez a váltakozó műsorszórás

senkinek nem felelt meg, ezért két külön frekvenciát kezdtek használni, és megteremtették a román, illetve a magyar nyelvű műsorok külön frekvenciákon történő sugárzásához szükséges műszaki feltételeket.

- 231.** A magyar nyelvű műsorok frekvenciáján naponta összesen 16 órán át sugároznak, de ehhez a műszaki feltételek csupán 50%-ban voltak meg. A magyar nyelvű regionális marosvásárhelyi stúdió műsorai négy megyében foghatók: Maros, Hargita, Brassó és Kovászna. Kovászna megyében azonban, ahol nagyszámú magyar közösség él, a rövidhullámú sáv nem működőképes. A rádiós műsorszórás modern korában a nemzetközi tendencia a közép- és hosszú hullámhossz elhagyása felé mutat – jó példa erre az, hogy a legújabb gépkocsikat már csak rövid hullámhosszú rádiókkal szerelik fel. Ezért a magyar nyelvű regionális marosvásárhelyi stúdió számára a legnagyobb kihívást az ultrarövid hullámhosszon történő műsorszórás kiterjesztése és minőségének javítása képezte. Erre végül 2015 és 2016 folyamán került sor.
- 232.** Ami a közszolgálati rádiót illeti, a helyzet továbbra is súlyos marad Erdély középső megyéiben, Partiumban és Máramarosban élő magyar hallgatók számára. Jóllehet a kolozsvári rádió több frekvencián is sugároz, és váltogatja a román, magyar vagy egyéb nemzeti kisebbségek nyelvén sugárzott műsorokat, ebben az esetben a legnagyobb problémák műszaki jellegűek: a nyolc megye (Kolozs, Szatmár, Szilágy, Bihar, Beszterce-Naszód, Fehér, Szeben) lefedettsége középhullámon 60%-os, míg rövidhullámon csupán 23%-os.
- 233.** A kolozsvári rádió hét órán keresztül sugároz magyar nyelven, ez azonban igen kevés a régióban élő magyarság százalékos arányához képest (itt él a romániai magyarság 34%-a). Ezért a helyes megoldás ebben az esetben is a frekvenciák különválasztása lenne, mint a marosvásárhelyi regionális stúdió esetében. A magyar nyelvű műsorok sugárzási ideje: hétfőtől péntekig naponta kétszer, 6:00 és 8:00, illetve 15:00 és 18:00, valamint 02:00-04:00 óra között, szombaton 08:00 és 10:00 óra, illetve vasárnap 14:00 és 16:00 óra között. Hosszas tárgyalások után, 2015 vége felé megszületett a döntés, hogy – a marosvásárhelyi rádió példáját követve – a nemzeti kisebbségek nyelvén készülő, illetve a román nyelvű műsorok sugárzása két külön frekvencián történjen. Ez egyelőre nem valósult meg (2016 közepéig).
- 234.** A temesvári regionális stúdió, amely Bánátot fedi le, egy órát sugároz magyarul középhullámon; ugyanez a helyzet a bukaresti magyar nyelvű stúdió esetében is.

Következtetések

- 235.** Az alábbi részben megfogalmazott következtetések általánosan érvényesek a magyar rádió- és televíziószerkesztőségekre:
- A kisebbségek közszolgálati médiáinak szerkesztőségei semmiféle autonómiával nem rendelkeznek, adminisztratív szempontból pedig nincs saját hatáskörük, és egyáltalán nem rendelkeznek saját anyagi erőforrásokkal. Mindez a bukaresti központi vezetéstől függ, ami nagyban megnehezíti a regionális stúdiók tevékenységét. A legjobb megoldás az lenne, ha a regionális szerkesztőségek önálló jogi státusszal rendelkeznének, méltányos saját költségvetést kapnának, amely leosztásánál figyelembe vennék a műsorszolgáltatás időtartamát és az egyes stúdiók sajátos igényeit.
 - Teljesen hiányzik az anyanyelven történő szakmai képzés. Biztosítani kellene az anyanyelven zajló folyamatos képzést.
 - Sem a Román Rádiótársaság, sem a Román Televíziótársaság nem méri a kisebbségek műsorainak nézettségét. Nem készültek a Román Rádiótársaság, illetve a Román

Televíziótársaság kisebbségi műsorainak nézettségre vagy az azokkal kapcsolatos preferenciákra vonatkozó releváns felmérések.

- Megállapítható, hogy Románia csupán részben, formálisan és felületesen tesz eleget a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájában foglalt előírásoknak, különösen, ami a médiában történő tájékoztatást illeti.

TV Műsorszórás 2012-ben Adó	Cím	Nap	Időpont	Időtartam	Megjegyzések
TVR 1	Magyar műsor az TVR1-en	Hétfő/kedd	15:30-17:00/ 16:00-17:00	90 perc /60 perc	-
TVR 2	Magyar műsor az TVR2-en	Csütörtök	14:35-15:35	60 perc	Együtt Európában
TVR 3	Pénteki magyar műsor	Péntek	11:50-12:45	50 perc	Együtt

236. A bizottság 582. bekezdésben foglalt adatigénylésével kapcsolatban, amely az előírásnak a magyar nyelvre történő alkalmazásának módjára vonatkozott, a hivatalos jelentés hibás listát mutat be, amely azokat a magyar nyelvű kiadványokat (újságok, folyóiratok) tartalmazza, amelyeket állítólag részben a román állam támogat. Ez a lista olyan kiadványokat is tartalmaz, amelyek nem is működtek a megadott időpontban, az állami támogatás pedig nem létezett.

237. Ezzel szemben nem kerül megemlítésre a művelődésügyi miniszter, Kelemen Hunor 2010. évi kezdeményezése, amely értelmében a román kormány céltartalékából 2,500,000 RON-t különítettek el a magyar és román kulturális folyóiratok támogatására. 2014-ig a Helikon, Látó, Korunk, Székelyföld, Várad és Cimborá kulturális folyóiratok költségvetési támogatásból részesültek.

X. 12. cikk –Kulturális tevékenység és kulturális létesítmények

238. 1. bekezdés – *A kulturális tevékenységre és a kulturális létesítményekre - különösen a könyvtárakra, videotékákra, kulturális központokra, múzeumokra, archívumokra, akadémiákra, színházakra és filmszínházakra, valamint irodalmi és filmművészeti alkotásokra, a nép kulturális önkifejezésére, fesztiválokra és - ideértve egyebek között az új technológiák használatát - a kulturális iparra vonatkozóan, azokon a területeken, ahol e nyelveket beszélnek és abban a mértékben, ahogy a hatóságoknak ezen a téren hatáskörük, hatósági jogkörük vagy szerepük van, a Felek vállalják, hogy:*

239. (a) bekezdés – *bátorítják a regionális vagy kisebbségi nyelveken történő önkifejezést, valamint az ilyen kezdeményezéseket, és elősegítik az ezeken a nyelveken készült műalkotások megismerésének különböző módjait;*

240. A román hatóságok nem támogatják kellőképpen a romániai magyar kisebbség kulturáját. A kultúrára szánt állami alapok (központi vagy önkormányzati költségvetés) nem érik el a 6,5%-os küszöbértéket, vagyis a romániai magyar közösség arányát. Kolozsváron, ahol a legnagyobb számú magyar közösség él, csupán a magyar színházban létezik román és angol nyelvű feliratozás, egyetlen más kulturális intézmény sem biztosít fordítást. Az erdélyi (ahol a magyar közösség él) helyi vagy megyei tanácsok által kiadott, kulturális tevékenységekkel kapcsolatos közlemények mind román nyelvűek. Ez alól kivételt képeznek Hargita és Kovászna megyék, ahol a magyarok többségben vannak. Például a városi tanács által szervezett Kolozsvári Kulturális Napokra egyetlen magyar nyelvű szórólap sem készült, sem papír formában, sem elektronikusan. Egyetlen múzeum sem nyújt tájékoztatást magyar nyelven (kivéve a két említett megyében, illetve Maros megyében).

241. Bár a Művelődésügyi Minisztérium 2014. évi rendelete előírja, a magyar kisebbség kulturális örökségéhez tartozó több mint 6000 emlékműből csupán körülbelül 100 emlékművön létezik magyar nyelvű felirat.
242. A korábbi művelődésügyi miniszter, Kelemen Hunor programot kezdeményezett a folyóiratok támogatása céljából, melyek között néhány magyar nyelvű folyóirat is van. Sajnos rendkívül kevés magyar nyelvű folyóirat létezik, mivel a jelenlegi miniszter dönti el, hogy milyen kiadványok kapnak támogatást, és ez a döntés általában nem kedvez a nemzeti kisebbségeknek.
243. *(b) albekezdés – támogatják a regionális vagy kisebbségi nyelveken készült műalkotások más nyelveken történő megismerését lehetővé tevő különböző módokat, a fordítások, a szinkronizálás, az utószinkronizálás és a feliratozás segítségével és fejlesztésével;*
244. Nem létezik az irodalmi művek magyar nyelvre/nyelvről történő fordításának támogatására irányuló állami program, és a kiadók sem kapnak támogatást a szóban forgó fordítások ösztönzése céljából. A nemzetközi könyvvásárokon Románia nem ismerteti a nemzeti kisebbségek nyelvén kiadott könyveket. Az állam sem Romániában, sem külföldön nem népszerűsíti a kisebbségek nyelvén alkotó írókat, költőket.
245. *(c) albekezdés – támogatják a más nyelveken készült műalkotások regionális vagy kisebbségi nyelveken történő megismerésének lehetővé tételét, a fordítások, a szinkronizálás, az utószinkronizálás és a feliratozás segítségével és fejlesztésével;*
246. Az állam nem támogatja a más nyelveken készült műalkotások fordítását, és nem ösztönzi a kiadókat ennek érdekében. A filmeket nem szinkronizálják vagy feliratozzák magyarul, csupán azokat, amelyeket a magyar TV adókon sugároznak.
247. *(d) albekezdés – gondoskodnak arról, hogy a különböző fajtájú kulturális tevékenységek szervezéséért vagy támogatásáért felelős szervezetek az általuk kezdeményezett vagy támogatott tevékenységeikbe megfelelő mértékben beiktassák a regionális vagy kisebbségi nyelvek és kultúrák ismeretét és használatát;*
248. A román állam nem ösztönzi az interkulturális párbeszédet, illetve nem támogatja a nyelvek párhuzamos használatát elősegítő programokat. Az Erdélyben szervezett események a román közösségnek szólnak, egyáltalán nem használják a magyar nyelvet, figyelmen kívül hagyva a régióban élő magyar közösség százalékos arányát.
249. *(e) albekezdés – gondoskodnak arról, hogy a kulturális tevékenységek szervezéséért vagy támogatásáért felelős szervezeteknek olyan személyzet álljon rendelkezésére, amely teljes mértékben ismeri az adott regionális vagy kisebbségi nyelvet, valamint a lakosság többi részének nyelvét/nyelveit;*
250. A hatóságok által Erdélyben szervezett különböző kulturális eseményeken semmilyen intézkedés nem történik a magyar nyelv használatának biztosítása érdekében. Nem biztosítanak fordítást, és nem létezik képzett személyzet, aki ezt a feladatot elvégezné. Az említett megyék kivételével egyáltalán nem biztosítanak magyar nyelvű közleményeket.

- 251.** *(f) albekezdés – támogatják a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók képviselőinek közvetlen részvételét az eszközök biztosításában és a kulturális programok tervezésében;*
- 252.** A magyar közösség számára sok esetben csupán másodlagos jelentőségű helyeket biztosítanak az események szervezéséhez, illetve ezeket sokszor kitiltják a közterületekről. Egyértelmű példa erre a Vásárhelyi Forгатag, a marosvásárhelyi magyar közösség által szervezett nagyszabású kulturális esemény, amely esetében nem engedték meg, hogy a városközpontban szervezzék meg.
- 253.** *(g) albekezdés – bátorítják és/vagy megkönnyítik olyan szervezet(ek) létesítését, amely(ek) a regionális vagy kisebbségi nyelveken készült műalkotások gyűjtéséért, rögzítéséért és a közönségnek történő bemutatásáért felelős(ek);*
- 254.** Bár Románia Országos Könyvtárában megtalálhatók a nemzeti kisebbségek dokumentumainak másolatai, az országos könyvtárak által általában végzett gyűjtésen kívül nem létezik a román állam által támogatott szerv, amely a magyar nyelven kiadott anyagok összegyűjtésével foglalkozna (magyar nyelvű audiovizuális anyagok és műalkotások kiadása). A magyar kisebbség képes elvégezni ezt a feladatot, de ezt a tevékenységet a román államnak kellene finanszíroznia.
- 255.** *(h) albekezdés – ha szükséges, létrehoznak és/vagy támogatnak és finanszíroznak fordítói szolgáltatásokat és terminológiai kutatásokat arra való különös tekintettel, hogy megőrizzék és fejlesszék minden regionális vagy kisebbségi nyelven a kellő közigazgatási, kereskedelmi, gazdasági, társadalmi, technológiai vagy jogi terminológiát.*
- 256.** A magyar nyelvű adminisztratív terminológia hiányzik, mivel a köztisztviselők gyakran a román nyelvet használják. Úgy tűnik, nem léteznek terminológiai kutatások sem.
- 257.** Nem léteznek a fordítások és a terminológiai kutatások elősegítésére és támogatására irányuló intézkedések, amelyek célja a kellő magyar nyelvű adminisztratív, műszaki vagy jogi terminológia kialakítása lenne. A helyi hatóságok nem bocsátanak rendelkezésre magyar nyelvű formanyomtatványokat, illetve Hargita és Kovászna megyék kivételével a magyar kisebbség nem használhatja az anyanyelvét a helyi közigazgatásban vagy a helyi intézményekben.
- 258.** *2. bekezdés – Azokat a területeket illetően, amelyek kívül esnek a regionális vagy kisebbségi nyelvek hagyományos használati területein, a Felek vállalják, hogy az előző bekezdésnek megfelelően megengedik, bátorítják és/vagy biztosítják a megfelelő kulturális tevékenységeket és kulturális létesítményeket, amennyiben azt valamely regionális vagy kisebbségi nyelvet használók száma indokolja.*
- 259.** Az állam csupán néhány eseményt támogat: a Nemzeti Kisebbségek Napja, a Kisebbségi Színházi Fesztivál és az Interetnikus Filmfesztivál, de ezek nem kedveztek a magyar nyelvnek. Az állam nem igazán törekszik arra, hogy az ország lakosságának körében népszerűsítse a kisebbségek kultúráját, és nem tekinti értéknek az itt élő kisebbségeket. A költségvetés erre szánt alapjai és az események mérete távolról sem közelíti meg a 6,5%-os értéket, amely a romániai magyar közösség részarányát tükrözné.
- 260.** *3. bekezdés – A Felek vállalják, hogy külföldön megvalósuló kulturális politikájukban kellő helyet biztosítanak a regionális vagy kisebbségi nyelveknek és annak a kultúrának, amelyet e nyelvek hordoznak.*

261. Amint azt említettük, Románia nem támogatja a magyar nyelven alkotó művészeket. A nemzetközi könyvvásárokon, kulturális fesztiválokon, amelyeken Románia is részt vesz, a magyar kisebbség kultúrája teljesen hiányzik. Románia egyáltalán nem népszerűsíti a magyar kisebbség kulturális örökségét, sem nemzetközi kiállításokon, sem kiadványaiban. Például, az UNESCO szellemi kulturális örökségi listájára olyan magyar dalokat és táncokat terjesztettek fel, amelyeket románként mutattak be, így a magyar közösség kultúráját egyáltalán nem ismerik el nemzetközi szinten, mivel a román hatóságok egyáltalán nem mutatják be azt.

XI – 13. cikk – Gazdasági és társadalmi élet

Általános szempontok

262. Ami a gazdasági és szociális tevékenységeket illeti, Románia a 282/2007. sz. törvénnyel ratifikálta a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját a magyar nyelv tekintetében, amely 13. cikkének 1) bekezdése arra kötelezi az államot, hogy teremtsen meg a magyar nyelv használatához szükséges általános és jogi feltételeket a gazdasági és társadalmi élettel kapcsolatos területeken, míg a 2) bekezdés szerint azokban a régiókban, ahol regionális vagy kisebbségi nyelveket használnak, az állam köteles a közhatóságok szintjén szabályozásokat kidolgozni a magyar nyelvnek a gazdasági, társadalmi, pénzügyi, banki stb. tevékenységekben történő használatára céljából.

263. 2012. évi jelentésében a szakértői bizottság megállapította, hogy az első időszaki jelentés nem tartalmaz konkrét adatokat az 1) bekezdésben említett területeken a szóban forgó előírások alkalmazására vonatkozóan, és ezért felszólította a román hatóságokat, hogy a következő jelentésben szolgáljon konkrét adatokkal az említett előírásoknak a magyar nyelvre történő alkalmazásának bemutatása érdekében.

264. A 2) bekezdéssel kapcsolatban a szakértői bizottság számára nem egyértelmű, hogy a közhatóságok milyen gyakorlati intézkedéseket tettek annak érdekében, hogy az említett előírásokat minden olyan régióban alkalmazzák, ahol jelentős számban élnek magyarok, illetve hogy a szociális intézményekben is alkalmazzák (pl. kórházak, ápolóotthonok, öregotthonok stb.).

265. A román kormány által 2016-ban benyújtott második jelentésben a kormány kijelenti, hogy a Romániai Magyar Demokrata Szövetség által megadott információk szerint azokban a régiókban, ahol jelentős számú magyarság él (például Kovászna, Hargita, Maros, Szilágy, Bihar és Szatmár), a magyar nyelvet széles körben használják a civil társadalomban. Ezzel azonban nem válaszolt a szakértői bizottság kérdésére, mivel a jelentés nem tartalmazza azokat a konkrét adatokat, amelyek az említett előírásoknak a magyar nyelvre történő alkalmazására vonatkoznak.

266. 1. bekezdés - *A gazdasági és társadalmi tevékenységeket illetően a Felek az ország egészére nézve vállalják, hogy:*

267. (a) albekezdés - *kijelentik, hogy minden olyan rendelkezést, mely igazolható okok nélkül tiltja vagy korlátozza a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát a gazdasági vagy társadalmi élet dokumentumaiban, különösen a munkaszerződésekben és az olyan technikai dokumentumokban, mint a termékek és felszerelések használati útmutatói;*

- 268.** A kormány által benyújtott Jelentés szerint: „a román jogszabályok nem tartalmazzak olyan rendelkezést, mely igazolható okok nélkül tiltja vagy korlátozza a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát a gazdasági vagy társadalmi élet dokumentumaiban, különösen a munkaszerződésekben...”. A munka törvénykönyv (2003. január 24-i 53. sz. törvény) 16. cikkének elemzése alapján azonnal érzékelhetővé válik a jogi ellentmondás: „**Az egyéni munkaszerződést a felek hozzájárulásával, írásban, román nyelven.**”
- 269.** Ami a termékek vagy a műszaki berendezések használati utasítását illeti, a törvény nem szavatolja vagy ösztönzi a magyar nyelv használatát. Az **egészségügyi rendszer reformjáról szóló, 2006. április 14-i 95. sz. törvény** csupán azokat a feltételeket határozza meg, amelyekben a román nyelvet kell használni: **773. cikk 2) bekezdése:** „A betegtájékoztatót világosan kell megfogalmazni, könnyen érthetőnek kell lennie, és lehetővé kell tennie, hogy a felhasználó – adott esetben az egészségügyi szakemberek segítségével – megfelelő módon járjon el; a betegtájékoztatónak jól olvashatónak kell lennie román nyelven”. **773. cikk 3) bekezdése:** „Ha a gyógyszer nem közvetlenül a betegnek adják ki, az Országos Gyógyszerügynökség felmentést adhat bizonyos információknak a címkén vagy a betegtájékoztatóban való feltüntetése, illetve a román nyelvű betegtájékoztató biztosításának kötelezettsége alól”. A fenti cikkek előírásai nem tiltják meg, de nem is ösztönzik a többnyelvű betegtájékoztatók összeállítását (feltéve, hogy minden nyelven ugyanaz az információ jelenik meg).
- 270.** Számos, a gazdasági és társadalmi élettel kapcsolatos dokumentumot (pl. vezetői jogosítvány, az ingatlanokra és a gépjárművekre vonatkozó adásvételi szerződések, a gépjárművek azonosító kártyája, a hatóságok által kiállított oklevelek és tanúsítványok, az egészségügyi kártya, az orvosi igazolások, a katonai tanúsítványok, a gazdasági tanúsítványok stb.) kizárólag román nyelven állítanak ki, és csak ezen a nyelven érvényesek.
- 271.** A fogyatékkal élő személyek esetében az éves ellenőrzésre kizárólag román nyelven kerül sor, illetve az egészségügyi dokumentumok és feljegyzések szintén kizárólag román nyelven készülnek. Az RMDSZ képviselőházi frakciója az egészségügyi rendszer reformjáról szóló, 2006. évi 95. sz. törvény módosítását kezdeményezte annak előírása érdekében, hogy azokban a területi-közigazgatási egységekben, ahol a nemzeti kisebbségek aránya meghaladja a 20%-ot, az adott kisebbségi nyelveket ismerő egészségügyi szakszemélyzetet is alkalmazzanak. A cél olyan intézményi mechanizmus létrehozása, amely szavatolja a betegek azon jogát, hogy anyanyelvükön kommunikáljanak a konzultáció teljes ideje alatt, nem csak a legfontosabb információk közlése tekintetében.
- nem teljesített vállalás –**
- 272. (b) albekezdés** – megtiltják, hogy a vállalatok belső szabályzataiba és a magánokiratokba, legalábbis amelyek az azonos nyelvet beszélők között jöttek létre, a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát kizáró vagy korlátozó cikkek kerüljenek;
- 273.** A kormány 2016. évi jelentése nem tartalmaz semmiféle információt a b) bekezdésnek a magyar nyelvre történő alkalmazásának módjára vonatkozóan. Nem léteznek a közintézmények és a vállalatok belső szabályzataival kapcsolatos statisztikai adatok vagy hivatalos nyilatkozatok. A gyakorlatban a romániai vállalatok nagy többsége kizárólag a román nyelvet használja a hivatalos belső írásbeli kommunikációban, bár a kereskedelmi társaságokról szóló 31/1900. számú törvény, amelyet a vállalkozások és a kereskedelmi jogot megalapozó törvénynek tekintenek, nem tartalmaz egyetlen olyan előírást sem, amely tiltaná a magyar nyelv használatát kizáró vagy korlátozó kikötéseknek a vállalatok belső szabályzataiba és a magánokiratokba történő belefoglalását.

274. A kormány jelentése szerint a fenti kötelezettség megszegése esetén a sértett félnek lehetősége van a Diszkriminációellenes Tanácshoz fordulni. Bár ez valóban örvendetesnek mondható, véleményünk szerint az állam nem vállalta konkrétan, hogy „*megtiltja, hogy a vállalatok belső szabályzataiba és a magánokiratokba, legalábbis amelyek az azonos nyelvet beszélők között jöttek létre, a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát kizáró vagy korlátozó cikkek kerüljenek*”.

- nem teljesített vállalás -

275. (c) *albekezdés* - *fellépnek az olyan gyakorlattal szemben, mely elbátortalanít a regionális vagy kisebbségi nyelveknek a gazdasági vagy társadalmi tevékenységek keretei között történő használatától;*

276. A 2016. évi Országjelentés nem tartalmaz semmiféle információt a szóban forgó előírásnak a magyar nyelvre történő alkalmazásának módjára vonatkozóan. Nem létezik olyan jogszabály, amelyben az állam megtiltaná azokat a gyakorlatokat, amelyek a regionális vagy kisebbségi nyelvek gazdasági és társadalmi tevékenységekben való használatának visszaszorítására irányulnak, de amint az megfigyelhető e Jelentés 8. pontjában (a 13. cikkel kapcsolatban (Gazdasági és szociális élet)), a jogszabály kizárólag a román nyelv használatát ösztönzi a gazdasági és társadalmi életben. Véleményünk szerint ez a magyar nyelv használatának közvetett, indokolatlan korlátozását képezi.

- nem teljesített vállalás –

277. (d) *albekezdés* – *a fenti pontokban jelzettektől eltérő módokon megkönnyítik és/vagy bátorítják a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát.*

278. A 2016. évi jelentés nem tartalmaz semmiféle információt a szóban forgó előírásnak a magyar nyelvre történő alkalmazásának módjára vonatkozóan. Nem létezik olyan jogszabály, amely egyéb eszközök segítségével megkönnyítené és/vagy bátorítaná a magyar nyelv használatát.

279. A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának Románia általi ratifikálása ellenére a hatóságok nem nyújtanak tájékoztatást széles körben a kisebbségek nyelvi jogaival kapcsolatos információkról és a Románia által vállalt kötelezettségekről; ezek az információk nem állnak rendelkezésre a nagy nyilvánosság és a hatóságok számára. Az esetek többségében a nemzeti kisebbségekhez, a jelen esetben a magyar kisebbséghez tartozó személyek nem ismerik az anyanyelvük használatával kapcsolatos jogaikat. A legalapvetőbb tájékoztatást sem biztosítják a nemzeti kisebbségek jogaival kapcsolatban, például az iskolai tankönyvekben.

- nem teljesített vállalás –

280. (2) *bekezdés* – *A gazdasági és társadalmi tevékenység tekintetében, a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatának területein, abban a terjedelemben, ahogy a hatóságok hatáskörrel bírnak, és az ésszerűen lehetséges mértékben, a Felek vállalják, hogy:*

281. (c) *albekezdés* – *gondoskodnak arról, hogy az olyan létesítmények, mint a kórházak, nyugdíjasházak, otthonok lehetőséget biztosítsanak arra, hogy az egészségügyi, életkori vagy egyéb okból gondozásra szorulókat regionális vagy kisebbségi nyelvükön fogadják és kezeljék.*

282. A magyar nyelv decentralizált szociális intézményekben történő használata tekintetében javulás figyelhető meg, de nem létezik egy konkrét törvény, amely a magyar nyelv használatát

szavatolná az említett intézményekben. Ezek az intézmények nem szerveznek tanfolyamokat, szemináriumokat vagy műhelyeket a saját személyzetük számára, amelyek segítenének a szociális intézményekben használt magyar terminológia elsajátításában és a magyar nyelv használatának javításában.

- 283.** A gyakorlatban az állami szociális segély igénylése esetén benyújtandó formanyomtatványokat kizárólag román nyelven lehet kitölteni még azokban a régiókban is, ahol nagyszámú magyarság él, és így a hátrányba kerülő családok többsége magyar. Hasonló a helyzet az egészségügyi rendszer, a nyugdíjpénztár és a szociális lakások esetében is: a kérelmek, a receptek és az orvosi nyilvántartások kizárólag román nyelven készülnek.
- 284.** Nem léteznek magyar nyelvű tájékoztatók a fogyatékkal élő gyermekek iskolába történő beiratásával, illetve az államtól igényelhető szociális támogatásokkal kapcsolatban. A hátrányos helyzetű családok kizárólag a román nyelven benyújtott kérelmekre kapnak választ. Mindez azt mutatja, hogy a hátrányos helyzetű családok csak abban az esetben férnek hozzá az információkhoz, ha valaki elmagyarázza a dokumentumok tartalmát vagy adott esetben segítséget kapnak a dokumentumok összeállításában.
- 285.** A magyar nemzetiségű, fogyatékkal élő személyek helyzete csak Kovászna, Hargita és részben Maros megyékben tekinthető megoldottnak. A többi megyében az említett személyek közintézményekben történő oktatása, integrálása és gondozása kizárólag román nyelven biztosított. Ezért megpróbálják ezeket a szolgáltatásokat magán- vagy vallásos szervezeteken keresztül biztosítani, de ezek a szervezetek csupán a negyedét kapják annak a támogatásnak, amelyet a közintézményeknek nyújtanak ugyanazokért a szolgáltatásokért.
- 286.** A fogyatékkal élő személyekkel foglalkozó szakszemélyzet képzésének problémája sem tekinthető megoldottnak. A tanfolyamok akkreditálása kizárólag román nyelven történik, ezért a tananyagot is román nyelven kell elkészíteni. A gyakorlatban az oktatótól függ, hogy a tanítás magyarul vagy románul folyik.
- 287.** Kizárólag a Kovászna és a Hargita megyei kórházak rendelkeznek magyar nyelvű honlappal.
- részben teljesített vállalás –
A magyar nyelvet csupán szóban és kizárólag a többségében magyarul lakta régiókban lehet használni.
- 288.** **(d) albekezdés** – *megfelelő módon gondoskodnak arról, hogy a biztonsági felhívásokat a regionális vagy kisebbségi nyelveken is megfogalmazzák;*
- 289.** A 2016. évi Országjelentés nem tartalmaz semmiféle információt a Karta előírásainak a magyar nyelvre történő alkalmazásának módjára vonatkozóan. Nem léteznek jogszabályok, amelyek megfelelő módon gondoskodnak arról, hogy a biztonsági felhívásokat a regionális vagy kisebbségi nyelveken is megfogalmazzák. A gyakorlatban létezhetnek elszigetelt, csekély jelentőséggel bíró esetek, amelyekben a biztonsági felhívásokat magyarul is kidolgozták, de ezt a törvény nem írja elő.
- nem teljesített vállalás –
- 290.** **(e) albekezdés** – *regionális vagy kisebbségi nyelveken is hozzáférhetővé teszik a fogyasztók jogait érintő, az illetékes hatóságok által adott információkat.*

291. A 2016-ban benyújtott jelentés nem tartalmaz semmiféle információt az említett előírásnak a magyar nyelvre történő alkalmazásának módjára vonatkozóan. Nem léteznek jogszabályok, amelyek regionális vagy kisebbségi nyelveken is hozzáférhetővé teszik a fogyasztók jogait érintő, az illetékes hatóságok által adott információkat. A gyakorlatban létezhetnek elszigetelt, csekély jelentőséggel bíró esetek, amelyekben a biztonsági felhívásokat magyarul is kidolgozták, de ezt a törvény nem írja elő.

- nem teljesített vállalás –

Következtetések

292. A Karta 13. cikkének előírásai részben teljesülnek, a gyakorlatban nem biztosítják az anyanyelv használatát az egészségügyi és a szociális szolgáltatásokban.

A magyar nyelvet nem használják sem a fogyasztók jogaival kapcsolatos tájékoztatásban, sem a biztonsági utasítások és a veszélyekre való figyelmeztetések tekintetében.

X. 14. cikk – Határokon túli cserekapcsolatok

Elemzés

14. cikk - Határokon túli cserekapcsolatok:

293. (a) bekezdés – *A Felek vállalják, hogy olyan módon alkalmazzák a létező és olyan államokkal szemben fennálló kötelezettséget tartalmazó két- és többoldalú megállapodásokat, ahol ugyanazt a nyelvet azonos vagy hasonló formában használják, vagy - ha szükséges - olyanok megkötésére törekednek, hogy azok segítsék elő az érintett államokban élő, azonos nyelvet használók közötti kapcsolatokat a kultúra, az oktatás, az információ, a szakképzés és a továbbképzés területén;*

294. (b) bekezdés – *a regionális vagy kisebbségi nyelvek érdekében megkönnyítik és/vagy támogatják a határokon túli együttműködést, különösen annak a területnek a regionális vagy helyi szervei közötti együttműködést, ahol ugyanazt a nyelvet azonos vagy hasonló formában használják.*

295. Léteznek kétoldalú megállapodások a határokon túli cserekapcsolatok tekintetében, illetve több együttműködés is kialakult a helyi hatóságok között. Az ehhez hasonló tevékenységekre szánt alapok azonban nem elegendők.

XI: 6. cikk - Tájékoztatás

296. A Felek gondoskodnak arról, hogy az érintett hatóságok, szervezetek és személyek a jelen Karta által létesített jogokról és kötelezettségekről tájékoztatást kapjanak.

297. Nem léteznek tájékoztatók, illetve nem került sor tájékoztatási kampányokra a Karta által létesített jogokról és kötelezettségekről.

Általános következtetések

298. A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája az egyik legfontosabb nemzetközi jogi eszköz az anyanyelv használatához való jog biztosításában, ami a nemzeti identitás megőrzésének, fejlesztésének és kifejezésének alapvető részét képezi.

299. Ez az anyag is bizonyítja, hogy Románia nem alkalmaz **szisztematikus, következetes megközelítést** a Karta tényleges gyakorlati alkalmazásának biztosítására, amivel sérti a magyar kisebbséghez tartozó román állampolgárok nyelvi jogait.

Így például Románia nem hozott létre a Kartában előírt jogok alkalmazásának monitorozására és ellenőrzésére szolgáló rendszert, és nem jelölte ki azokat a hatóságokat, amelyek ezen a területen illetékességgel rendelkeznek, vagy ha ez megtörtént, ezek a hatóságok nem tesznek eleget törvényes kötelezettségeiknek. Nem létezik szankcionáló rendszer, illetve a nyelvi jogok alkalmazásának elmulasztása esetén nem alkalmaznak semmiféle szankciót, így nem teljesül az a nemzetközi minimumkövetelmény, hogy a szankcióknak hatékonyak, arányosak és visszatartó erejűnek kell lenniük.

300. A vizsgált időszak elemzése szerint jelentős visszalépés történt a magyar közösség nyelvi jogainak alkalmazásában, ami különösen az alábbiakban figyelhető meg:

- a vonatkozó jogszabályok alkalmazásának elutasítása;
- a jogszabályok hatóságok és bíróságok általi túlzottan korlátozó jellegű értelmezése, ami a nyelvi jogok gyakorlásának ellehetetlenüléséhez vezet;
- a hatóságok és a bíróságok kettős mércét alkalmaznak a magyar nyelv használatának kizárása érdekében;
- a hatóságok elutasítják a Karta végrehajtásában tett előrelépésekkel kapcsolatos párbeszédet, az átláthatóság hiánya;
- adatbázisok hiánya, amelyek az adatok gyűjtésére és közzétételére szolgálnak - No Data No Progress;
- az idevágó jelentések kidolgozása, közzététele, megvitatása;
- monitorozási és szankcionálási rendszer hiánya.

Az **oktatásban (8. cikk)** – a román jogszabályok nem képesek hatékonyan szavatolni a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájában foglalt kötelezettségek teljesítését. Egyértelmű belső törvények hiányában a magyar nyelvnek a közoktatási intézményekkel való kapcsolatokban történő használata bizonytalan marad, és így minden intézményvezető maga döntheti el, hogy végrehajtja-e vagy sem a magyar nyelv használatával kapcsolatos előírásokat. Ugyanakkor, amint arra már rámutattunk, Romániában számos hiányosság, probléma figyelhető meg a magyar nyelvű oktatással kapcsolatos kötelező törvényi előírások gyakorlatban történő alkalmazásában. Az egyik legnyilvánvalóbb visszaélés a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem esetében tapasztalható.

301. Az **igazságszolgáltatásban (9. cikk)** – Románia nem biztosítja az anyanyelv igazságszolgáltatásban való használatát a polgári és adminisztratív ügyekkel kapcsolatban. Hasonlóképpen, nem létezik az igazságszolgáltatásban dolgozó tisztviselők képzésére irányuló stratégia, amely a magyar nyelv használatához szükséges emberi erőforrások biztosítását tűzné ki céljául.

Az utóbbi években elfogadott legfontosabb organikus törvényeket nem fordították le magyar nyelvre.

302. Az igazságszolgáltatás tekintetében az egyik legjelentősebb hiányosság, hogy nem léteznek hivatalos országos adatok a magyar nyelv használatával kapcsolatos jogszabályok tiszteletben tartására vonatkozóan, és emiatt ebben az esetben nem tudjuk elvégezni a jogszabályok alkalmazásának értékelését. Véleményünk szerint az alkalmazás módjának monitorozásának hiánya, éppen az információk hiánya és amiatt, hogy az állam nem hajlandó tudomásul venni a vonatkozó törvényi előírások tiszteletben tartását vagy megsértését, a Kartában és a ratifikáló törvényben foglalt jogok tényleges szavatolása kötelezettségének megsértéséhez vezet.

- 303. A közigazgatási szervek és közhatalóságok szintjén (10. cikk)** – a jogszabályok értelmezése korlátozó jellegű, és ezen a területen sem biztosítják az anyanyelv használatát. Ezt általában csupán azokban a helyi hatóságokban biztosítják, amelyeket a magyar kisebbséghez tartozó román állampolgárok vezetnek.
A prefektusok több intézkedést is tettek a magyar nyelv közigazgatásban való használatának megakadályozására vagy korlátozására.
A decentralizált hatóságok nagy többsége nem biztosítja a magyar nyelv használatát.
- 304. Ami a tömegtájékoztatási eszközöket illeti (11. cikk)** – a bíróságok megakadályozzák a magyar nyelvű újságoknak a közintézmények által történő finanszírozását, és arra kötelezik őket, hogy az újságokat az állam hivatalos nyelvére is lefordítsák.
- 305. Az állam nem biztosítja a magyar nyelvű tömegtájékoztatási eszközök biztosításához szükséges minimális keretet:**
- teljesen hiányzik a magyar nyelvű szakmai képzés. A továbbképzést és a folyamatos képzést anyanyelven is biztosítani kellene.
 - sem a Román Rádiótársaság, sem a Román Televíziótársaság nem méri a kisebbségek műsorainak nézettségét. Nem készültek a Román Rádiótársaság, illetve a Román Televíziótársaság kisebbségi műsorainak nézettségére/ hallgatottságára vagy az azokkal kapcsolatos preferenciákra vonatkozó releváns felmérések.
 - megállapítható, hogy Románia csupán részben, formálisan és felületesen tesz eleget a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájában foglalt előírásoknak, különösen, ami a médiában történő tájékoztatást illeti.
- 306. Kulturális tevékenységek, intézmények (12. cikk)** – nem biztosítják a magyar nyelv használatát, illetve nem különítenek el ésszerű alapokat, így:
- a kisebbségek képviselője a kulturális intézményekben messze elmarad a 6,5%-os aránytól, ezért a magyar kisebbségnek nincs esélye részt venni a kulturális politikák kidolgozásában és végrehajtásában;
 - a kulturális tevékenységekre szánt támogatás drámaian alacsonyabb, mint az amire szükség lenne;
 - a kulturális kutatások (régészet, művészettörténet, lingvisztika, zenetudomány stb.) támogatása nem arányos a magyar kisebbség nagyságával;
 - a romániai magyar kisebbség kulturális örökségét elhanyagolják, az ilyen jellegű tevékenységekre szánt alapokhoz való hozzáférés igen korlátozott;
 - amellett, hogy a kulturális intézmények száma igen alacsony és kevés szakterületet fednek le, finanszírozásuk is elmarad a kívánttól;
 - a lefordított irodalmi művek száma alacsony, ami a kisebbségek kultúrájának marginalizálódásához vezet; ezen kívül a szóban forgó kisebbség megértésének és elfogadásának szinte teljes hiánya az interetnikus kulturális párbeszéd ellehetetlenüléséhez vezet.
- 307. Gazdasági és társadalmi élet** – a Karta 13. cikkének előírásai részben teljesülnek, a gyakorlatban nem biztosítják az anyanyelv használatát az egészségügyi és szociális szolgáltatásokban.
A magyar nyelvet nem használják sem a fogyasztók jogaival kapcsolatos tájékoztatásban, sem a biztonsági utasítások és a veszélyekre való figyelmeztetések tekintetében.

- 308. Határokon túli cserekapcsolatok (14. cikk)** – ez a követelmény részben teljesül; az ebben a pontban szabályozott tevékenységek nem kapnak támogatást.
- 309. Tájékoztatás (6. cikk)** – ez a tevékenység teljes mértékben hiányzik, a román állam semmiféle tájékoztatási kampányt nem folytatott a Karta népszerűsítése céljából.
- 310.** A jelentést benyújtó szervezet megállapítja, hogy Románia nem teljesíti a Karta ratifikálásával a magyar nyelv használatának alkalmazása tekintetében vállalt kötelezettségeket. Ezzel kapcsolatban felkérjük az Európa Tanácsot, hogy tegyen meg minden szükséges intézkedést, hogy Románia hatékonyan végrehajtsa a Karta előírásait a magyar nyelv tekintetében. Felkérjük a román hatóságokat, hogy vegyék figyelembe és hajtsák végre az ebben az anyagban foglalt ajánlásokat a Karta ratifikálásával vállalt kötelezettségek teljesítése érdekében, és ennek céljából kezdeményezzenek párbeszédet a magyar kisebbség képviselőivel.